

Kroniek van de vijfde staatshervorming

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

Met de goedkeuring van enkele bijzondere en gewone wetten, en de totstandkoming van een dozijn ontwerp-samenwerkingsakkoorden, werd in de loop van 2001 de federale inrichting en werking van de Belgische Staat andermaal aangepast. De vijfde staatshervorming sinds 1970 betrof in hoofdzaak de uitbreiding van de beleidsbevoegdheid en de verruiming van de fiscale autonomie van de drie gewesten (Vlaanderen, Wallonië en Brussel), de herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap, wijzigingen aan de samenstelling en de werking van de instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en enkele aanpassingen aan het statuut van de Duitstalige Gemeenschap.

Aansluitend bij ons 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001' in dit nummer van Res Publica, behandelen wij in deze bijdrage het besluitvormingsproces van de vijfde staatshervorming.

I. Van Costa naar Lambermontakkoord¹

Het streven van alle Vlaamse partijen – in weliswaar verschillende gradaties – naar aanvullende bevoegdheden en een ruimere fiscale autonomie voor de deelstaten enerzijds en de geldnood van de Franse Gemeenschap anderzijds, brachten na de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999 het vraagstuk van een verdere aanpassing van de inrichting en werking van de staatsstructuur op de agenda van de federale formatiegesprekken tussen liberalen, socialisten en groenen. Niet zonder belang was de positie van de Volksunie. De partij werd niet bij de federale coalitieonderhandelingen betrokken, maar was wel nodig om bij de gelijktijdige coalitievorming op het Vlaamse beleidsniveau VLD, SP en Agalev aan een parlementaire meerderheid te helpen en maakte haar regeringsdeelname afhankelijk van een verruiming en verdieping van de Vlaamse autonomie.

De federale onderhandelaars hadden evenwel geen zin in een 'communautaire hoogmis'. Formateur Guy Verhofstadt zei (25 juni) dat de dioxinecrisis dat niet toestond. Belangrijker was dat de zes partijen de vorming van een paars-groene regering – de eerste regering sinds 1958 zonder christen-democraten – niet wensten te laten stranden op communautaire klippen. Daarom beperkten de onderhandelaars er zich toe een 'kader' te scheppen en een procedure af te spreken voor de verdere staatshervorming. De Volksunie nam daar vrede mee.

Het federale regeerakkoord (7 juli 1999) stelde de oprichting in het vooruitzicht van een paritair samengestelde 'Intergouvernementele en Interparlementaire

¹ Wij beperken ons tot een beknopte samenvatting van de ontwikkelingen in de periode juli 1999-oktober 2000. Voor een uitvoeriger overzicht zie: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1999, *Res Publica*, 2000, 2-3, pp. 211-221; en M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2000, *Res Publica*, 2001, 2-3, pp. 254-269.

Mark Deweerdt

Conferentie voor Institutionele Vernieuwing', die een viervoudige opdracht kreeg. Ze zou 'de unanieme voorstellen uitwerken' die de senaatscommissie voor de Institutionele Aangelegenheden had gedaan in haar 'Evaluatie van de werking van de nieuwe federale structuren'². Het ging om een twintigtal voorstellen voor een herschikking van de bevoegdheid over doorgaans minder belangrijke, vaak technische beleidsmateries. In de tweede plaats zou de Conferentie 'punten van overeenstemming blijven zoeken voor de problemen' die in dat senaatsverslag gesignaleerd werden 'en waarvoor nog geen consensus bestaat'. De Conferentie zou zich voorts inlaten met de regionalisering van de organisatie van de lokale besturen, de 'technische aspecten van de regionale fiscaliteit' (op- en afcantiemen op de personenbelasting), het gebruik van de trekkingsrechten voor tewerkstellingsprojecten, de uitbreiding van de constitutieve autonomie van de deelstaten en de uitoefening van enkele gewest- en gemeenschapsbevoegdheden (o.m. regionale statistiek, onteigeningen en directe contacten met de Europese Unie). De Conferentie zou de oplossingen overnemen die vertegenwoordigers van de twee gemeenschappen in Brussel zouden voorstellen om in dat gewest 'een harmonieus samenleven van de twee gemeenschappen te verbeteren en een blokkering van de instellingen te vermijden'. Ten slotte zou ze 'de reflectie en de onderhandelingen voortzetten in het licht van de dagelijkse werking en de opduikende moeilijkheden; mogelijke belangenconflicten voorkomen door op zoek te gaan naar een serene en constructieve convergentie; op consensus berustende voorstellen opmaken voor de komende belangrijke problemen inzake de werking van de federale staat in al zijn geledingen, vertrekkend van het principe van de solidariteit tussen personen'.

Onder die laatste opdracht viel volgens de Vlaamse regeringspartijen een pakket eisen dat terug te vinden was in het Vlaamse regeerakkoord (8 juli 1999). Dat bevatte, naast enkele 'hervormingen die snel doorgevoerd kunnen worden'³, een lijst van 'noodzakelijke hervormingen waarvoor een diepgaander overleg noodzakelijk is' en waarvoor 'in de eerste helft van deze legislatuur in het kader van de nieuwe dialoog van gemeenschap tot gemeenschap een definitieve oplossing [moet] worden geboden'. Het ging in hoofdzaak om de verruiming van de fiscale autonomie (door de overdracht van de gewestbelastingen en het concurrerend maken van een deel van de personenbelasting); de volledige regionalisering van landbouw en visserij, wetenschaps- en technologiebeleid en buitenlandse handel; de overheveling naar de gemeenschappen van de normerings- en uitvoeringsbevoegdheid (niet de financieringsbevoegdheid) voor

² *Parl. Doc.*, Senaat, 1333/1(1998-1999).

³ Het ging om de regionalisering van de organieke wetgeving voor gemeente en provincie; een selectieve toepassing van de op- en afcantiemen op de personenbelasting; de volledige autonomie over de eigen belastingen; de activering van de werkloosheidsuitkeringen met het oog op de uitbouw van de sociale economie; de indexering en autonome besteding van de trekkingsrechten inzake werkloosheid; een volwaardige aanwezigheid van de gewesten in het bestuur van de NMBS; de mogelijkheid tot exploitatie van spoorweginfrastructuur; organisatie en uitbouw van een eigen statistiekbeleid; herziening van de onderwijsdotatie op basis van objectieve criteria; het welvaartsvast maken van de onderwijsmiddelen; de verruiming van de constitutieve autonomie; de instelling van een Vlaamse commissie voor de controle van de verkiezingsuitgaven.

het gezondheids- en gezinsbeleid; de rechtstreekse verkiezing van de Brusselse leden van het Vlaams Parlement; een gewaarborgde vertegenwoordiging en effectieve en evenwichtige beleidsparticipatie van beide taalgroepen op alle beleidsniveaus in Brussel; de horizontale splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. VLD, SP en Agalev hadden de Volksunie beloofd dat eisenpakket te verdedigen in de Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie én op het federale beleidsniveau.

De 'Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing' werd op 20 oktober geïnstalleerd. De 'Conferentie voor de Staatshervorming' of 'Costa', zoals ze gemeenzaam werd genoemd, werd voorgezeten door de senatoren Patrik Vankrunkelsven (VU&ID) en Philippe Moureaux (PS). Hoewel ze was samengesteld uit regeringsleden en parlamentsleden, was het in feite een conferentie van 31 partijvertegenwoordigers. Naast de zes federale regeringspartijen (VLD, SP, Agalev, PS, PRL-FDF-MCC en Ecolo) en VU&ID, stuurden de twee christen-democratische partijen, CVP en PSC, een afvaardiging. Het Vlaams Blok was niet uitgenodigd.

Op 26 oktober begon in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest apart overleg tussen de Vlaamse en de Franstalige partijen, exclusief het Vlaams Blok. Een zestienkoppige werkgroep onder leiding van burgemeester François-Xavier de Donnea (PRL) van Brussel, Brusselse Costa of mini-Costa genoemd, zou, conform het Brusselse regeerakkoord, 'oplossingen uitwerken die het mogelijk maken de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren en de blokkering ervan te vermijden', met bijzondere aandacht voor 'het probleem van de Nederlandstalige vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad'. In ruil zouden de trekkingsrechten van de Vlaamse en de Franse Gemeenschapscommissie (VGC en Cocof) op de gewestbegroting in 2000 met 840 miljoen frank (21 miljoen euro) en in 2001 met 1 miljard frank (25 miljoen euro) worden verhoogd.

De Costa-deelnemers beslisten twee werkgroepen op te richten, één over de bevoegdheidsverdeling (werkgroep-I), die zou beginnen met de domeinen buitenlandse handel en landbouw, en één over de financiering van de gemeenschappen en gewesten (werkgroep-II).

De werkzaamheden verliepen van meet af aan stroef en werden doorkruist door het Sint-Elooisakkoord dat de zes regeringspartijen op 1 december sloten en dat kwaad bloed zette bij de Volksunie. Het bepaalde in hoofdzaak dat de onderwijsdotatie, die overeenkomstig de Financieringswet van 1989 gedurende tien jaar volgens een vaste verdeelsleutel over de Vlaamse en de Franse Gemeenschap werd verdeeld, vanaf het begrotingsjaar 2000 zou worden verdeeld op basis van het aantal leerplichtige leerlingen⁴. Alle Vlaamse partijen hadden zich tot dan toe tegen het leerlingenaantal als verdeelcriterium gekant. Onder druk van de Volksunie, die er mee dreigde uit de Vlaamse regering te stappen, beloofden de drie Vlaamse

⁴ *Le Soir* had op 8 juli 1999 bekendgemaakt dat formateur Verhofstadt tijdens de laatste nacht van de regeringsonderhandelingen had ingestemd met een wijziging van de verdeelsleutel, zodat de Franse Gemeenschap jaarlijks 2,4 miljard frank (60 miljoen euro) extra zou krijgen. Verhofstadt had het bericht ontkend en gezegd dat er enkel een akkoord was om de kwestie in 1999 te regelen.

Mark Deweerdt

regeringspartijen (9 december) een wetsvoorstel in te dienen om de nieuwe regeling ongedaan te maken indien er tegen eind 2001 in de Costa geen politiek akkoord over de verruiming van de fiscale autonomie zou zijn.

Werkgroep-I vond op 22 december principiële overeenstemming over een maximale regionalisering van het landbouwbeleid. Op de vergadering van 12 januari 2000 kwamen scherpe tegenstellingen tussen Vlamingen en Franstaligen aan het licht over de regionalisering van de buitenlandse handel. Een voor 9 februari geplande vergadering werd afgelast omdat er geen uitzicht op vooruitgang was.

De werkzaamheden van werkgroep-II werden al tijdens de tweede vergadering, op 22 december, afgebroken na een kortsluiting tussen Vlamingen en Franstaligen over een tijdschema voor de herziening van de Financieringswet.

Nadat op 22 maart 2000 in werkgroep-I opnieuw grote onenigheid over het landbouwbeleid was gebleken, stelde Costa-covoorzitter Vankrunkelsven voor dat premier Verhofstadt onderhandelingen zou openen over alle hangende kwesties, die tegen het einde van het jaar zouden uitmonden in één groot communautair akkoord, analoog aan het Sint-Michielsakkoord van 1992.

Onder druk van de Volksunie, die ermee dreigde uit de Vlaamse regering te stappen, trok Verhofstadt de zaak tot zich. Na discrete voorbereidende gesprekken en een stormachtige nachtelijke vergadering van het kernkabinet en de twee Costacovoorzitters (4 april), stemden de zes partijen van de federale regering op 5 april in met de principiële regionalisering van het landbouw- en het exportbeleid.

Volgens het Hermesakkoord zouden de gewesten bevoegd worden voor het landbouwbeleid en de zeevisserij, met uitzondering van alles wat met de volksgezondheid te maken heeft (waarvoor het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen bevoegd zou worden), de inkomensvervangende maatregelen bij vervroegde uittreding van landbouwers, het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB), en het prijs- en inkomensbeleid. In de instellingen van de Europese Unie zou het standpunt van de gewesten worden vertolkt door een federaal regeringslid, maar de gewesten zouden bij de besluitvorming betrokken worden. Enkele federale landbouwinstellingen zouden aan de gewesten worden overgedragen. De Nationale Plantentuin in Meise zou aan de Vlaamse Gemeenschap worden overgedragen, maar pas nadat de gemeenschappen daarover een samenwerkingsakkoord hadden gesloten.

Over buitenlandse handel bepaalde het Hermesakkoord dat, als uitzondering op de regionale bevoegdheid, de diensten die zich met financiële operaties inlaten (zoals de Delcredere dienst) en de multilaterale operaties (WHO, FAO, ...) federaal zou blijven. De Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel (BDBH) zou worden vervangen door een 'Agentschap', dat gezamenlijke missies zou organiseren op initiatief van één of meer gewesten of op verzoek van de federale overheid.

De omzetting van het Hermesakkoord in een voorstel van bijzondere wet verliep moeizaam. Pas op 5 juli werden de vertegenwoordigers van de zes regeringspartijen en van VU&ID het in de Costa eens over een tekst. CVP en PSC ondertekenden het voorstel niet. Overigens werd het voorstel niet bij het parlement ingediend

omdat er over de financiële aspecten van de regionalisering van landbouw en buitenlandse handel nog geen overeenstemming was.

Intussen waren, onder meer door verklaringen van ministers van de Franse gemeenschapsregering, de financiële problemen van de Franse Gemeenschap almaar meer op de voorgrond getreden. Franstalige politici gaven openlijk toe dat onderhandelingen met de Vlamingen over fiscale autonomie, die zij tot dan toe in het publiek hadden afgewezen, niet te vermijden waren. Vóór en tijdens het parlementair reces werden er discrete voorbereidende gesprekken gevoerd, vooral tussen VLD en PRL.

Het was dan ook geen verrassing dat premier Verhofstadt in zijn rentree-interviews na het zomerreces aankondigde dat de herziening van de Financieringswet een van de pijlers zou zijn van de Federale Beleidsverklaring die hij op 17 oktober in het parlement zou afleggen.

De eigenlijke onderhandelingen werden vanaf 11 oktober gevoerd tussen de topministers van de federale regering en van de gewest- en gemeenschapsregeringen, en de Costa-covoorzitters. Na een laatste nachtelijke onderhandelingsronde vonden zij op 16 oktober een communautair vergelijk, dat in de pers de naam Lambermontakkoord kreeg, naar de ambtswoning van de premier aan de Lambermontstraat waar de onderhandelingen plaats hadden⁵.

Volgens het Lambermontakkoord zouden de gewesten op 1 januari 2002 de volledige bevoegdheid krijgen over de gewestelijke belastingen die in de Financieringswet staan opgesomd, maar waarvan sommige slechts deels of nog helemaal niet geregionaliseerd waren (successierechten, onroerende voorheffing, registratierechten, verkeersbelasting, milieutaksen). Bovendien zouden ook de belasting op de inverkeerstelling, het eurovignet en de schenkingsrechten geregionaliseerd worden, en zou het kijk- en luistergeld, de enige eigen belasting van de gemeenschappen, naar de gewesten worden overgedragen. Op de personenbelasting zou een gewest kortingen kunnen geven, opcentiemen heffen of fiscale verminderingen en vermeerderingen toestaan, ten bedrage van aanvankelijk 3,25 % en vanaf 2004 6,75 % van zijn aandeel in de opbrengst van de personenbelasting. De dotatie aan de gemeenschappen zou geleidelijk opgetrokken en vanaf 2012 jaarlijks aan de economische groei aangepast worden⁶. De aanvullende dotatie zou in 2002 verdeeld worden volgens een gemengde sleutel : 35 % op basis van de personenbelastingopbrengst in elke gemeenschap en 65 % op basis van het leerlingenaantal. Het gewicht van de belastingopbrengst zou van jaar tot jaar toenemen, ten nadele van dat van het leerlingenaantal, zodat vanaf 2012 de 'Lambermont-dotatie' volledig volgens de opbrengst van de personenbelasting zou worden verdeeld. De middelen van de Nationale Loterij die in overleg met de deelgebieden werden verdeeld, zouden naar de gemeenschappen en de gewesten worden overgeheveld. Het Lambermontakkoord voorzag voorts in de regionalisering van de Gemeentewet, de Provinciewet en enkele daarbij aansluitende wetten, zodat de gewesten zelf de organisatie van het lokale bestuur zouden kunnen regelen. De waarborgen die

⁵ Voor de tekst van het Lambermontakkoord zie *Parl. Doc.*, Senaat 709/1 (2000-2001), pp. 25-28.

⁶ De aanvullende dotatie zou tegen 2012 opgelopen zijn tot ruim 100 miljard frank (2,5 miljard euro; in prijzen van 2002).

anderstalige inwoners hebben in de faciliteitengemeenten en die de Vlamingen hebben in Brussel zouden worden bevestigd. In 2004 zouden de gewesten en de gemeenschappen bevoegd worden voor de aspecten van de ontwikkelingsamenwerking die bij hun bevoegdheden aansluiten. De gewesten en gemeenschappen zouden voorts de partijuitgaven voor de regionale verkiezingen kunnen controleren.

Ten slotte stond in het Lambermontakkoord dat 'onverwijld' uitvoering zou worden gegeven aan het Hermesakkoord. Beide akkoorden zouden van dan af als één geheel worden behandeld. Om die reden en tenzij anders wordt vermeld, gebruiken wij in het vervolg 'Lambermontakkoord' als benaming voor de twee akkoorden.

In de Volksunie rees in de daaropvolgende weken verzet tegen het Lambermontakkoord. Meer bepaald de Oranjehofgroep⁷ stelde zich kritisch op en was van oordeel dat de partij haar deelname aan de Vlaamse regering onvoldoende had verzilverd in een substantiële verruiming van de Vlaamse autonomie. De partijraad van de Volksunie keurde op 9 december het 'raamakkoord' goed, maar maakte het uiteindelijke standpunt van de parlementsfracties afhankelijk van de precieze inhoud van de wetteksten, de daadwerkelijke splitsing van de ontwikkelingsamenwerking en een voorafgaande regeling van de gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.⁸

Te vermelden is nog dat voorzitter de Donnea op 18 mei de werkzaamheden van de Brusselse Costa, die nog niet de minste vooruitgang had geboekt, had opgeschort tot na de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober. Hij achtte het niet mogelijk in het pre-electorale klimaat een vergelijk te vinden. De werkgroep zou in 2000 niet meer bijeenkomen.

II. De omzetting van het Lambermontakkoord in wetsontwerpen en ontwerp-samenwerkingsakkoorden

Na de totstandkoming van het Lambermontakkoord begonnen de twee Costacovoorzitters, in overleg met de ministers Michel en Vande Lanotte, die in de federale regering bevoegd waren voor de staatshervorming, met de omzetting van de bepalingen van het akkoord in twee ontwerpen van bijzondere wet, het ene

⁷ De Oranjehofgroep was na de toetreding van de VU tot de Vlaamse regering tot stand gekomen en had in het najaar 1999 de kandidatuur van Geert Bourgeois voor het voorzitterschap van de Volksunie gesteund.

⁸ De meningsverschillen in de Volksunie over het Lambermontakkoord vielen en liepen samen met felle spanningen over de inhoudelijke en strategische koers van de partij. Voorzitter Bourgeois en zijn medestanders wilden van de Volksunie weer de 'communautaire marktleider' maken die opkwam voor een onafhankelijk Vlaanderen, en stonden terughoudend tegenover de alliantie die de partij met ID21 had gevormd. Een groep rond Bert Anciaux en Patrik Vankrunkelsven, die de onderhandelingen over het Lambermontakkoord hadden gevoerd, vond dat de Volksunie met een vernieuwend, links-liberaal maatschappelijk project moest komen en verdedigde de alliantie met ID21. Voor een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen binnen de Volksunie, zie in dit Jaarboek: J. NOPPE en B. WAUTERS, 'Het uiteenvallen van de Volksunie en de opkomst van de N-VA en Spirit: een chronologisch en morfologisch overzicht (juni 1999 - juli 2002)', pp. 397-471.

over de bevoegdheidsoverdracht, het andere over de financiële aspecten van de staatshervorming. In het Overlegcomité werd op 15 december 2000 afgesproken tijdens het weekeinde van 13-14 januari 2001 de knelpunten op te lossen die daarbij zouden rijzen. Op 23 januari zou het Overlegcomité de wetteksten een laatste keer bespreken, zodat de ministerraad ze op 26 januari formeel zou kunnen goedkeuren en voor advies naar de Raad van State sturen.

Het voor 13-14 januari geplande 'conclaf' werd uitgesteld omdat het bevoegdheidsontwerp, met onder meer de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet, niet klaar was. Het bleek dat de Franstalige regeringspartijen trachtten de bevoegdheid die Vlaanderen zou krijgen over de zes randgemeenten en de andere faciliteitengemeenten zo veel mogelijk uit te hollen, onder meer wat de organisatie van het administratief toezicht, de benoeming van de burgemeesters en de wijziging van de gemeentegrenzen betrof.

Premier Verhofstadt, de vice-premiers Michel en Vande Lanotte, de Costavoorzitters Vankrunkelsven en Moureaux, en vertegenwoordigers van de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen kwamen op 18 januari en 19 januari, telkens van omstreeks 18 tot 24 uur, bijeen om de ontwerpen van bijzondere wet te bespreken. Wegens het huwelijk van Vande Lanotte werd op zaterdag 20 januari niet vergaderd. Na een nieuwe bijeenkomst op zondag 21 januari, die duurde van 15 tot 2 uur, luidde het dat voor meer dan de helft van het veertigtal knelpunten een regeling was gevonden, maar dat de hete hangijzers nog niet opgelost waren.

In de late avond van 22 januari begon een nieuwe nachtelijke onderhandelingsronde in de ambtswoning van de eerste minister. Tegen 10 uur in de ochtend van 23 januari verlieten de onderhandelaars de 'Lambermont' met een naar hun zeggen volledig akkoord over de twee ontwerpen van bijzondere wet die uitvoering gaven aan het Lambermontakkoord. Zij hadden ook afgesproken dat een tiental samenwerkingssakkoorden zou worden gesloten over bepaalde onderdelen van het Lambermontakkoord.

Hoewel premier Verhofstadt zei dat de wetsontwerpen 'scrupuleus' het Lambermontakkoord vertaalden, hadden de onderhandelaars bij de aanvulling en verduidelijking van het akkoord in meer uitzonderingen voorzien, inzonderheid wat de gewestbevoegdheid voor de organisatie van het lokaal bestuur betreft.

Uitzonderingen op het beginsel dat de gewesten bevoegd zouden worden voor de organieke regeling van het binnenlands bestuur waren: de Pacificatiewet⁹ (1989); de wijziging van de grenzen van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel, Voeren en Komen-Waasten; de organisatie en het beleid inzake politie en brandweer; de regels voor het bijhouden van de registers van de burgerlijke stand; de pensioenstelsels van het gemeente- en provinciepersoneel en de gemeente- en provincieraadsleden; het syndicaal statuut van het personeel van de lokale besturen. Voor de benoeming en afzetting van de provinciegouverneurs en de arrondissementscommissarissen door de gewesten zou het eensluidend advies van de federale regering nodig zijn. De tuchtbevoegdheid van de gewesten ten aanzien

⁹ De zgn. Pacificatiewet van 9 augustus 1988 bevat in hoofdzaak regels over de gemeentemandatarissen in de zes Vlaamse faciliteitengemeenten rond Brussel (Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppeem) en in Komen-Waasten en Voeren.

Mark Deweerdt

van de burgemeesters zou pas gelden voor burgemeesters die niet door de Koning waren benoemd, in principe dus pas na de gemeenteraadsverkiezingen van 2006. Als een tegemoetkoming aan de Franstalige burgemeesters van de zes randgemeenten kon de bepaling worden beschouwd dat zij, in de nieuwe mogelijkheid beroep aan te tekenen tegen tuchtsancties wegens de niet-naleving van een wet, decreet of besluit, de verwijzing kunnen vragen naar de (tweetalige) algemene vergadering van de Raad van State of een prejudiciële vraag laten stellen aan het Arbitragehof. In de bijzondere wet van 8 augustus 1980 over de hervorming der instellingen (BWHI) zou uitdrukkelijk worden bepaald dat decreten en besluiten geen afbreuk mogen doen aan de bestaande garanties die anderstalige inwoners genieten in de faciliteitengemeenten; in de bijzondere Brussel-wet van 12 januari 1989 zou een gelijkaardige bepaling over het tweetalige karakter van het gewest en de garanties voor de Nederlands- en Franstaligen worden opgenomen. Bij de uitoefening van hun bevoegdheden zouden de gewesten verplicht worden dezelfde regels toe te passen op alle gemeenten die deel uitmaken van hun grondgebied; ook dat was een tegemoetkoming aan de Franstaligen in de faciliteitengemeenten in Vlaanderen.

Aan de regelgeving die samen met de Gemeente- en de Provinciewet zou worden geregionaliseerd (gemeente- en provinciekieswetgeving, agglomeraties en federaties van gemeenten, begraafplaatsen en lijkbezorging) werden de districtsraden en de kerkfabrieken toegevoegd. Voor wijzigingen aan het kiesstelsel, met name de omzetting van stemmen in zetels, zou een tweederde meerderheid vereist zijn.

De bevoegdheid die de gewesten en gemeenschappen zouden krijgen voor een eigen regeling van de controle op de verkiezingsuitgaven voor hun assemblee, werd uitgebreid tot de controle op de regeringsmededelingen van hun regering. Gewesten en gemeenschappen zouden ook de politieke partijen aanvullend kunnen financieren. Afgesproken werd dat een werkgroep de overheveling van aspecten van de ontwikkelingssamenwerking nader zou regelen.

Wat de financiële bepalingen van het Lambermontakkoord betreft, werd gepreciseerd dat de koppeling, vanaf 2007, van de bestaande onderwijsdotatie voor de gemeenschappen en de aanvullende Lambermontdotatie aan de economische groei beperkt zou worden tot 91 % van het bruto nationaal inkomen (BNI), om rekening te houden met de iets tragere stijging van de ontvangsten dan het BNI en met de te verwachten extra bijdrage van België aan de Europese Unie. Het Rekenhof zou vooraf, door middel van een advies, en het Arbitragehof achteraf, door de invoering van een beroepsmogelijkheid, betrokken worden bij het toezicht op de naleving door de gewesten van de beperking van hun fiscale autonomie voor de personenbelasting (maximumbedrag en verbod de progressiviteit te verminderen). Voor de verdeling van de federale middelen die samen met de landbouwbevoegdheid naar de gewesten zouden worden overgeheveld, en waarvan het bedrag op 3,051 miljard frank (75 miljoen euro) werd vastgesteld, kwamen de onderhandelars overeen de sleutel van de Financieringswet van 1989 te behouden (61,96 % voor Vlaanderen, 38,04 % voor Wallonië). Voor de verdeling van de middelen die samen met de bevoegdheid voor buitenlandse handel zouden worden overgedragen, zou de opbrengst van de personenbelasting als verdeelsleutel worden

gebruikt. De milieutaksen zouden worden verdeeld volgens het bevolkingscijfer, tenzij de gewesten daar in een samenwerkingsakkoord anders zouden over beslissen.

Van de opbrengst van de Nationale Loterij zou jaarlijks 27,44 % aan de gemeenschappen worden afgestaan (ongeveer 2,3 miljard frank of 57 miljoen euro). Na voorafname van een bedrag voor de Duitstalige Gemeenschap zou het saldo worden verdeeld over de Vlaamse en de Franse Gemeenschap, in verhouding tot hun aandeel in het totaal van het deel van de personenbelasting en de BTW dat de federale overheid jaarlijks aan de twee gemeenschappen afstaat. Voor Vlaanderen ging het in 2002 om 59,4 %, maar dat cijfer zou geleidelijk toenemen.

Samenwerkingsakkoorden zouden worden gesloten over het federaal agentschap voor buitenlandse handel, de Nationale Plantentuin in Meise, de vertegenwoordiging van België in de Landbouwwaad van de EU, begraafplaatsen die op het grondgebied van twee gewesten liggen, informatieverstrekking uit de registers van de burgerlijke stand, de uitwisseling van fiscale informatie, de verkeersbelasting voor leasingwagens, het eurovignet voor buitenlandse voertuigen, de milieutaksen, het beheer van de kadastrale gegevens (Agentschap van Patrimoniale Informatie).

Op 23 januari deelde het FDF mee dat het de regionalisering van de Gemeentewet niet zou goedkeuren in het parlement omdat de positie van de Franstaligen in de Vlaamse Rand, inzonderheid de zes gemeenten met taalfaciliteiten, er op achteruit zou gaan. Indien het FDF zou tegenstemmen, zou de paars-groene meerderheid in de Kamer aangewezen zijn op de steun van de voltallige VU&ID-fractie om de tweederde meerderheid te halen (100 van de 150 stemmen) die voor de goedkeuring van een ontwerp van bijzondere wet vereist is.

Het partijbestuur en de fracties van de Volksunie (inclusief zes vertegenwoordigers van ID21) beraadslaagden op 24 januari over de Lambermont-ontwerpen. Van de 37 stemgerechtigde aanwezigen gingen er 25 met de wetsontwerpen akkoord; er waren zeven tegenstemmen en vijf onthoudingen. De VU drong wel aan op de uitdrukkelijke bevestiging van de overdracht van de bevoegdheid over ontwikkelingssamenwerking aan de gemeenschappen en de gewesten voor de aangelegenheden waarvoor ze bevoegd zijn – de Nederlandse en de Franse tekst van het bevoegdheidsontwerp bleken daarover te verschillen – en eiste dat alle samenwerkingsakkoorden vóór de eindstemming over de twee wetsontwerpen goedgekeurd zouden worden. Op 25 januari schreef *De Financieel-Economische Tijd* dat nog vóór de vergadering van het partijbestuur ten minste vier van de acht VU-Kamerleden (Geert Bourgeois, Frieda Brepoels, Danny Pieters en Karel Van Hoorebeke) 'tot de conclusie waren gekomen dat zij in de huidige stand van zaken de twee wetsontwerpen niet kunnen goedkeuren'. Naast die vier stemde Kamerlid Fons Borginon op de vergadering van partijbestuur en fracties tegen de beide wetsontwerpen. Een zesde Kamerlid, Annemie Van de Casteele, onthield zich.

VU-voorzitter Bourgeois kondigde op 25 januari aan de Lambermont-ontwerpen voor te leggen aan de partijraad. Indien de raad het standpunt van het partijbestuur zou volgen, zou hij ontslag nemen als partijvoorzitter. Bourgeois, Brepoels, Pieters en Van Hoorebeke maakten een lijst bekend van tekortkomingen in de twee wetsontwerpen, onder meer de beknotting van de al beperkte fiscale autonomie,

Mark Deweerdt

de uitholling van het toezicht van de gewesten op de gemeenten en de voor Vlaanderen ongunstige verdeelsleutel van de verdeling van de landbouwbegroting.

Het initiatief van Bourgeois lokte in zijn partij scherpe kritiek uit. Het partijbestuur kwam in de vooravond van 26 januari bijeen om de kwestie te bespreken. Tijdens de vergadering diende Bourgeois, die afwezig was, zijn ontslag in.

Ongeveer op hetzelfde ogenblik stemde het Overlegcomité in met de twee wetsontwerpen, nadat er volgens premier Verhofstadt nog een tiental technische wijzigingen waren aangebracht. De premier zei ervan overtuigd te zijn dat iedereen in het parlement zou inzien 'dat deze kans om van België een echt federaal land te maken, niet mag worden gemist'. Ondanks de moeilijkheden in hun partij hadden de twee VU-ministers in de Vlaamse regering, Bert Anciaux en Johan Sauwens, eerder op de dag hun instemming betuigd met de twee wetsontwerpen.

In het VRT-programma *De zevende dag* van 28 januari noemde VLD-voorzitter Karel De Gucht de rondzendbrief-Peeters over de toepassing van de faciliteitenwetgeving 'pesterij'. Zijn uitspraak werd beschouwd als een tegemoetkoming aan het FDF. De voorzitter van die partij, Olivier Maingain, zei ongeveer gelijktijdig op de RTBf-televisie dat zijn parlementsleden de regionalisering van de Gemeentewet toch zouden goedkeuren indien de Vlaamse regering de rondzendbrief zou intrekken. Minister-president Patrick Dewael en de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Sauwens, sloten dat echter uit.

De partijraad van de Volksunie verwierp op 30 januari met een nipte meerderheid van 69 tegen 61, bij één onthouding, een tekst waarin de 'bereikte resultaten' van de onderhandelingen over de Lambermont-wetsontwerpen goedgekeurd werden, de partijonderhandelaars verzocht werd onmiddellijk besprekingen te beginnen over de samenwerkingsakkoorden, preciseringen inzake ontwikkelingssamenwerking en de bevoegdheden van de gemeente inzake bestuurlijke politie, en verwezen werd naar de [aangekondigde] hervatting van de besprekingen in de Brusselse Costa over de Vlaamse vertegenwoordiging in de Brusselse instellingen.

Hoewel de verwerping van de tekst in feite een afkeuring van het Lambermontakkoord betekende, gaf het partijbestuur de onderhandelaars Anciaux en Vankrunkelsven de opdracht bij premier Verhofstadt en de Lambermont-partners te toetsen of er nog ruimte tot bijsturing was. Zij brachten op 31 januari verslag uit bij de regeringsleider over het verloop van de partijraad, maar zeiden zelf geen initiatief te zullen nemen. 'De tegenstemmers zijn aan zet', zeiden ze¹⁰. Alle partijen van de federale regering sloten nieuwe onderhandelingen uit. PSC-voorzitter Joëlle Milquet zei dat de Franstaligen moesten kiezen tussen 'nieuwe toegevingen aan de Volksunie' of 'een redelijke discussie' met haar partij, waarvoor zij op een officiële uitnodiging wachtte.

Op 2 februari lekte uit dat VLD-voorzitter De Gucht daags voordien op zijn initiatief een gesprek had gehad met drie van de vier VU-Kamerleden die verklaard hadden 'Lambermont' niet te zullen goedkeuren. De Gucht zei dat hij nog

¹⁰ In het Vlaams Parlement zei de ondervoorzitter van de VU&ID-fractie, Etienne Van Vaerenbergh, op 31 januari dat de partijraad 'neen, maar' had gezegd, dat het nu de taak was die 'maar' met alle partners in te vullen en dat de partijraad later misschien een andere afweging kon maken.

meer initiatieven zou nemen om tegen de vergadering van de VU-partijraad van 10 februari het Lambermontakkoord uit het slop te halen. Hij zei aan een oplossing met de Vlaamse partijen te willen werken, 'want het zou niet goed zijn op de PSC een beroep te moeten doen'. De Vlaamse minister-president, Patrick Dewael, trachtte de Volksunie onder druk te zetten door op de persconferentie na het regeringsberaad van 2 februari een verband te leggen tussen het voor de deur staande overleg met de vakbonden over een loonsverhoging in het onderwijs en de extra middelen die Vlaanderen door het Lambermontakkoord zou krijgen. Premier Verhofstadt zei na de vergadering van de ministerraad dat de regering gewoon doorging met de uitvoering van het Lambermontakkoord en dat hij ervan overtuigd was in het parlement de vereiste tweederde meerderheid te halen.

Op 8 februari riepen de burgemeesters van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel hun inwoners op met een petitie de gemeenteraad te vragen een volksraadpleging te houden over de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet. Zij zeiden te vrezen dat de Vlaamse overheid na de regionalisering van de Gemeentewet een 'aanslag' zou plegen op het statuut van hun gemeente en op de individuele en collectieve rechten van hun inwoners.

Op 9 februari besprak het kernkabinet de bijsturing van het Lambermontakkoord. Tijdens de vergadering hielden de ministers intens contact met de 'dissidente' VU-Kamerleden. Er tekende zich een consensus af over een strikt tijdschema voor de te sluiten samenwerkingsakkoorden en over de wenselijkheid dat de Brusselse Costa haar werkzaamheden tegen eind maart zou afronden.

Op 12 februari droeg François-Xavier de Donnea, die intussen minister-president van de Brusselse gewestregering was geworden, het voorzitterschap van de Brusselse Costa over aan PRL-voorzitter Daniel Ducarme. Hij zei het niet opportuun te vinden als regeringsleider de werkzaamheden van de mini-Costa te leiden, omdat door een uitbreiding van de agenda de onderhandelingen het kader van het Brusselse regeerakkoord zouden overstijgen.

In het Overlegcomité werd op 13 februari afgesproken de ontwerpsamenwerkingsakkoorden op ministerieel niveau te bespreken op 20 februari en 20 maart, en de teksten op 9 en 22 maart in het Overlegcomité goed te keuren.

De Standaard en *De Financieel-Economische Tijd* meldden op 17 februari dat VLD-voorzitter De Gucht en een VU-delegatie aangevoerd door Geert Bourgeois het daags voordien eens waren geworden over de nadere invulling van en enkele aanpassingen aan het Lambermontakkoord. Het akkoord, waarvan het kernkabinet op 16 februari in zijn notulen akte nam, bestond uit een strikt tijdschema voor de goedkeuring, tegen eind maart, van tien samenwerkingsakkoorden, uit de afspraak ook een samenwerkingakkoord te sluiten over de burgerlijke stand en uit enkele 'verduidelijkingen' over de twee Lambermont-wetsontwerpen (onder meer regionalisering van de administratieve politie en een regeling voor de bevoegdheidsoverheveling inzake ontwikkelingssamenwerking¹¹). Ook werd overeengekomen dat de Brusselse Costa haar werkzaamheden tegen Pasen (15 april) zou afronden. Dat de Vlaamse partijen daar ook de vertegenwoordiging van de

¹¹ Tegenover de pers maakte Bourgeois ook gewag van de regionalisering van het landbouwprijsbeleid en een beperking van de bevoegdheid van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, maar dat stond niet in de notulen van het kernkabinet.

Mark Deweerdt

Vlamingen in de gemeentebesturen en de dubbele meerderheid bij stemmingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad ter sprake zouden brengen, zoals Bourgeois en De Gucht aan de pers meedeelden, stond niet in de notulen van het kernkabinet. Bourgeois sprak van 'serieuze verbeteringen' en 'een flinke stap vooruit', maar zei dat het voor een eindoordeel wachten was op de samenwerkingsakkoorden, de aanpassing van de wetsontwerpen en de resultaten van de Brusselse Costa. Patrik Vankrunkelsven zei dat het akkoord-De Gucht-Bourgeois niet wezenlijk verschilde van de wetsontwerpen die de partijraad had afgewezen en vroeg zich af waar 'al die heisa' voor nodig was geweest.

In het weekeinde van 17-18 februari zei PRL-voorzitter Ducarme dat de Brusselse Costa haar werkzaamheden op 5 maart zou hervatten en dat hij zich niet gebonden achtte door het akkoord-De Gucht-Bourgeois. Ook de PS zei (19 februari) dat er in de Brusselse Costa enkel over de Vlaamse vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad onderhandeld kon worden.

De partijraad van de Volksunie besliste op 19 februari, 'na bespreking van de verbeteringen en verduidelijkingen vervat in de notificatie van het kernkabinet', in april een definitief oordeel te vellen over 'de teksten m.b.t. de staats hervorming die dan voorliggen'. De partijraad zou zijn oordeel steunen op de 'correcte omzetting van de Hermes- en Lambermontakkoorden' en 'van de latere verduidelijkingen en verbeteringen', alsook op de evaluatie of - via bespreking in de Brusselse mini-Costa - de 'gegarandeerde vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel voldoende is ingevuld'.

Vertegenwoordigers van de federale regering en de gewestregeringen werden het op 20 februari eens over het eerste ontwerp samenwerkingsakkoord, over de vervanging van de BDBH door een Agentschap voor Buitenlandse Handel dat nog maximum 50 ambtenaren zou tellen (tegenover 200 bij de BDBH) en over een budget van 100 miljoen (in plaats van 700 miljoen) frank zou beschikken. Het zou de databank van de BDBH overnemen en beheren, en, met het akkoord van de drie gewesten, gezamenlijke handelsmissies onder leiding van prins Filip kunnen organiseren.

In een interview met *De Financieel-Economische Tijd* (24 februari) zei CVP-voorzitter Stefaan De Clerk dat Jos Chabert, de enige CVP-minister in de Brusselse gewestregering, de samenwerkingsakkoorden niet mocht goedkeuren zolang de Lambermont-wetsontwerpen niet door het parlement waren goedgekeurd. Volgens de krant kwam de meerderheid met die aankondiging in nauwe schoentjes omdat de Volksunie haar steun aan Lambermont afhankelijk had gemaakt van de voorafgaande goedkeuring van de samenwerkingsakkoorden.

Op 1 maart kreeg de regering officieel het advies van 20 februari van (een tweetalige kamer van) de Raad van State over het bevoegdheidsontwerp¹². Zoals al uit persindiscreties was gebleken, stond de Raad van State kritisch tegenover de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet door middel van een bijzondere wet en zonder de herziening van grondwetsartikel 162¹³. Volgens de

¹² Voor het advies zie *Parl. Doc.*, Senaat, 709/1 (2000-2001), pp. 45-58.

¹³ 'De provinciale en gemeentelijke instellingen worden bij de wet geregeld'. Het artikel was, ingevolge verzet van de Franstalige partijen, vóór de verkiezingen van 1999 niet voor herziening vatbaar verklaard.

Raad van State had de grondwetgever zelf tot drie keer toe de stelling weerlegd dat er een mogelijkheid zou bestaan om de organieke wetgeving over de gemeenten en de provincies met een bijzondere wet te regionaliseren. In de memorie van toelichting had de regering die stelling verdedigd op grond van een arrest van het Arbitragehof van 23 december 1987¹⁴.

Het partijbestuur van de Volksunie toonde zich op 5 maart bezorgd over het advies van de Raad van State en sprak de wens uit dat premier Verhofstadt een 'constructieve dialoog' op gang zou brengen 'met het oog op de verwezenlijking van sluitende garanties' voor de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet, maar ook van de ontwikkelingssamenwerking. De Raad van State had in zijn advies ook opgemerkt, dat de bepaling 'sommige delen' van de ontwikkelingssamenwerking over te dragen 'in zo vage bewoordingen' was gesteld, dat 'ze uit zichzelf onmogelijk enige bevoegdheidsoverdracht tot gevolg kan hebben'.

Nog op 5 maart stelde voorzitter Ducarme de hervatting van het Brusselse Costaverleg uit. Het uitstel hield verband met het verzet van het FDF tegen de regionalisering van de Gemeentewet indien er geen aanvullende waarborgen zouden komen voor de Franstaligen in de Vlaamse randgemeenten van Brussel. De houding van het FDF veroorzaakte irritatie bij de PRL en wrijvingen in de PRL-FDF-federatie. Er was sprake van een uitstel met enkele dagen, maar uiteindelijk zou de Brusselse Costa pas op 23 maart herstarten.

Op 8 maart werd het advies van de Raad van State van 21 februari over het financieringsontwerp bekend¹⁵. De Raad had bezwaren tegen onder meer de uitzondering op de regionalisering van het kijk- en luistergeld voor de Duitstalige Gemeenschap, het gebruik van samenwerkingsakkoorden om zaken te regelen waarvoor een wet nodig is (zoals de verdeling van de opbrengst van de ecotaksen over de gewesten) en de vaagheid van de notie 'deloyale fiscale concurrentie'.

Top- en vakministers van de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen slaagden er op 8 maart niet in overeenstemming te vinden over samenwerkingsakkoorden voor de betrokkenheid van de gewesten bij het kadaster en voor de Nationale Plantentuin van Meise.

Het Overlegcomité keurde op 9 maart de eerste samenwerkingsakkoorden goed, over het Agentschap voor Buitenlandse Handel en de vertegenwoordiging van België in de Europese ministerraad na de regionalisering van het landbouwbeleid. Ook de minister-president van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest gaf zijn instemming; het was niet duidelijk of hij daarvoor een mandaat had van de hele Brusselse regering, inclusief minister Chabert.

Op 15 maart verschenen in de pers berichten dat PRL-voorzitter Ducarme de Brusselse Costa pas zou heropstarten na de vergadering van het Overlegcomité

¹⁴ De stelling werd gemeenzaam de stelling-Alen genoemd, naar de Leuvense hoogleraar staatsrecht André Alen die er in de lente van 1999, naar aanleiding van de discussie over de herziening van grondwetsartikel 162, de aandacht op had gevestigd. Volgens die stelling vloeit het verbod om beleidsvraagstukken die de grondwet aan de wet voorbehoudt, bij decreet of ordonnantie te regelen, niet uit de grondwet zelf voort, maar uit artikel 19 van de bijzondere wet over de hervorming der instellingen (BWHI) van 8 augustus 1980. Van dat verbod zou bijgevolg met een bijzondere wet kunnen worden afgeweken.

¹⁵ *Parl. Doc.*, Kamer, 1183/1 (2000-2001), pp. 64-100.

Mark Deweerdt

van 22 maart, waarop de Lambermont-wetsontwerpen in hun definitieve vorm zouden worden gegoten.

Topministers van de federale regering en de regionale regeringen vonden op 20 maart overeenstemming over nog eens zes samenwerkingsakkoorden over resp. de Nationale Plantentuin, de gewestgrensoverschrijdende begraafplaatsen, de informatieverstrekking uit de registers van de burgerlijke stand, de uitwisseling van fiscale informatie, het toezicht op de lokale politie en het kadaster.

De Nationale Plantentuin in Meise zou worden overgedragen aan de Vlaamse Gemeenschap, met uitzondering van de wetenschappelijke en de genetische verzameling, het herbarium en de bibliotheek, die eigendom zouden blijven van de federale overheid, die ze evenwel in bruikleen zou geven aan de Vlaamse Gemeenschap. De Franse Gemeenschap kreeg het recht, te haren laste, enkele wetenschappelijke medewerkers aan te stellen. De raad van bestuur zou uit minimum acht leden bestaan, van wie er vier door de Vlaamse Gemeenschap en vier door de Wetenschappelijke Raad worden aangewezen. Die laatste zou evenveel vertegenwoordigers van de Nederlandstalige als van de Franstalige universiteiten tellen, alsook enkele gecoöpteerde internationale vertegenwoordigers, en de raad van bestuur bijstaan voor de wetenschappelijke invulling van de opdracht van de Plantentuin.

Voor een ander knelpunt, het kadaster, werd afgesproken een Agentschap van de Patrimoniale Informatie (API) op te richten, dat bevoegd zou zijn voor de uitbouw en exploitatie van een 'kruispuntbank' van de kadastrale gegevens van de federale overheid en de gewesten, en dat de ambtenaren van de administratie van het Kadaster, de Registratie en de Domeinen zou overnemen. De Volksunie, die op de regionalisering van het kadaster had aangedrongen, nam geen genoegen met het ontwerpakkoord. Tijdens overleg tussen de VLD-top en een VU-delegatie werd op 21 maart afgesproken dat de tekst nog zou worden aangepast en een deel van het personeel van de administratie van het Kadaster naar de gewesten zou worden overgeheveld.

Op 21 maart kwamen de regeringsonderhandelaars opnieuw bijeen om de resterende samenwerkingsakkoorden te schrijven en de twee ontwerpen van bijzondere wet aan te passen aan het advies van de Raad van State. De werkzaamheden, die om 20 uur waren begonnen, werden pas om 4.30 uur in de ochtend afgerond.

De bezwaren van de Raad van State tegen de vaagheid van de bepaling in het bevoegdheidsontwerp dat 'sommige delen van de ontwikkelingssamenwerking' naar de gewesten en de gemeenschappen zouden worden overgedragen, werden opgevangen door 'sommige delen' te vervangen door 'onderdelen'. Om de Volksunie de gevraagde garanties te geven voor de daadwerkelijke opdeling van de ontwikkelingssamenwerking op 1 januari 2004, werd het desbetreffende artikel in het wetsontwerp aangevuld met de bepaling dat een bijzondere werkgroep tegen 31 december 2002, in overleg met de sector, een lijst zou voorstellen van de aangelegenheden die betrekking hebben op de bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten inzake ontwikkelingssamenwerking.

De kwestie van de grondwettelijkheid van de regionalisering van de Gemeenten en de Provinciewet werd opgelost door in artikel 19 van de BWHI te preciseren,

dat de door de grondwet aan de wet voorbehouden aangelegenheden enkel de bevoegdheden betreffen die na de inwerkingtreding van de BWHI 'door de grondwet aan de wet zijn voorbehouden'. Anders gezegd: in de bepalingen die na de staatshervorming van 1980 in de grondwet werden opgenomen, betekent het woord 'wet': federale wet; in de bepalingen die al vóór 1980 in de grondwet stonden, kan het woord 'wet' ook betekenen: decreet en/of ordonnantie. Een en ander impliceerde dat, volgens de meerderheidspartijen, de organisatie van de gemeentelijke en provinciale instellingen met een bijzondere wet geregionaliseerd zou kunnen worden.¹⁶

In het financieringsontwerp werd niet getornd aan de mogelijkheid die de gewesten zouden krijgen om op de personenbelasting belastingverminderingen en -vermeerderingen in te voeren die verbonden zijn aan hun bevoegdheden. De Raad van State had opgemerkt dat belastingverminderingen en -vermeerderingen de belastingprogressiviteit kunnen aantasten. Volgens de onderhandelaars was in het wetsontwerp voldoende duidelijk bepaald dat de gewesten de belastingprogressiviteit niet mogen verminderen.

Opmerkelijk was de beslissing van de onderhandelaars om van de milieu- of ecotaksen, die sinds hun invoering in 1993 een 'gewestelijke belasting' waren (die evenwel nog maar weinig had opgebracht), een federale belasting te maken. Zij vonden het niet wenselijk de bevoegdheid over de milieutaksen aan de gewesten toe te vertrouwen, terwijl de toekenning van ecoboni een federale bevoegdheid zou zijn.¹⁷ Bovendien werd aangenomen dat de Europese Commissie zou eisen dat de milieutaksen in heel België uniform geregeld werden.

Om tegemoet te komen aan de kritiek van de Volksunie op het ontwerpsamenwerkingsakkoord over het API, werd in de memorie van toelichting bij het financieringsontwerp bepaald dat, indien een gewest dat wenst, de ambtenaren die het kadastraal inkomen bepalen, kunnen worden overgeheveld. Het gewest moet in dat geval ten behoeve van de federale overheid 'alle handelingen verrichten die noodzakelijk zijn voor de bepaling van het federaal kadastraal inkomen' (dat van belang is voor de berekening van de personenbelasting).

Tijdens het nachtelijke overleg werd geen overeenstemming gevonden over de samenwerkingsakkoorden inzake het eurovignet en de belasting op de inverkeerstelling van leasingwagens. Zonder een samenwerkingsakkoord kunnen de gewesten beide belastingen niet innen.

Op 22 maart keurden eerst het Overlegcomité en vervolgens de ministerraad de twee aangepaste Lambermont-wetsontwerpen en zeven ontwerpsamenwerkingsakkoorden goed. Jos Chabert, de CVP-minister van Openbare Werken en Vervoer in de Brusselse regering, verduidelijkte in een persmededeling van 26 maart dat hij als Brussels lid van het Overlegcomité de ontwerpsamenwerkingsakkoorden

¹⁶ Critici merkten op dat grondwetsartikel 162 (toen nog artikel 108) nochtans in 1988 was gewijzigd, dus na de staatshervorming van 1980, en bij die gelegenheid zelfs een vierde lid was toegevoegd waarin de regeling van de intergemeentelijke en interprovinciale samenwerking uitdrukkelijk aan de decreetgever was toevertrouwd.

¹⁷ Tot de invoering van ecoboni was beslist door de ministerraad op 30 maart 2001. Zie in dit Jaarboek: M. DEWEERDT, 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2001', pp. 155-252.

'niet heeft goedgekeurd en er enkel akte heeft van genomen'. Hij leek daarmee te willen aangeven dat hij de richtlijn van zijn partij had gevolgd, de samenwerkingsakkoorden niet goed te keuren. De meerderheidspartijen trokken zich van het voorbehoud niets aan.

Het ontwerp van bijzondere wet houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen werd ingediend in de Senaat¹⁸, het ontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten in de Kamer van Volksvertegenwoordigers¹⁹.

Premier Verhofstadt zei dat aan alle voorwaarden was voldaan om in het parlement de vereiste tweederde meerderheid te halen. Waarnemend Volksunie-voorzitter Borginon zei dat de partijraad pas op 21 april een definitief oordeel zou vellen, rekening houdend met de resultaten van de Brusselse Costa.

III. Het Lombardakkoord over Brussel

Op 23 maart hervatte de Brusselse Costa haar werkzaamheden. Na de vergadering zei voorzitter Ducarme dat er unaniem was beslist een oplossing te zoeken voor de drie punten die in het Brusselse regeerakkoord waren opgesomd: de vertegenwoordiging van de Vlamingen in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, het vermijden van een blokkering van de Brusselse instellingen en de trekkingsrechten van de VGC en de Cocof op de gewestbegroting.

Over dat laatste punt was fel geruzied tijdens de vergadering. De Franstaligen gingen ervan uit dat een verlenging van de trekkingsrechten na 2001 verworven was, de Vlamingen beschouwden de verlenging als pasmunt voor een regeling voor hun gegarandeerde vertegenwoordiging in de Brusselse gemeenteraden. Uiteindelijk werd overeengekomen te onderzoeken of de trekkingsrechten recurrent konden worden gemaakt en op 17 en 18 april, na de paasvakantie, opnieuw te vergaderen. Als over de drie punten een akkoord werd gevonden, zou de Brusselse Costa bekijken of het opportuun was 'andere onderwerpen' aan te snijden en in voorkomend geval een agenda te bepalen. Met 'andere onderwerpen' werd de vertegenwoordiging van de Vlamingen in de gemeentelijke instellingen bedoeld.

In een interview met *De Morgen* (17 april) zei vice-premier Louis Michel dat er na de afhandeling van het Lambermontakkoord tijdens de legislatuur geen verdere stappen in de staatshervorming zouden worden gedaan. Michel zei dat de Franstaligen, met onder meer de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet, de Vlamingen een 'mooie prijs' hadden gegeven voor de herfinanciering van de gemeenschappen en dat hij niet bereid was 'een nog duurdere prijs te betalen omwille van de lieve vrede in de Vlaamse regering'. De Vlaamse eis voor een gewaarborgde vertegenwoordiging in de Brusselse gemeenten stond niet op de agenda van de Brusselse Costa, zei Michel.

¹⁸ *Parl. Doc.*, Senaat 709/1 (2000-2001).

¹⁹ *Parl. Doc.*, Kamer 1183/1 (2000-2001).

Tijdens de Brusselse Costa-vergadering van 17 april liepen de gesprekken opnieuw vast op een verschillende lezing door de Vlamingen en de Franstaligen van het regeerakkoord, meer bepaald de verlenging van de trekkingsrechten. 's Anderendaags kwamen de Vlaamse en de Franstalige onderhandelaars apart met voorzitter Ducarme bijeen. In de daaropvolgende dagen werd tijdens informele bilaterale contacten afgesproken het overleg op 24 april te hervatten en eindelijk over concrete formules voor een gewaarborgde Vlaamse vertegenwoordiging te spreken.

Het partijbestuur van de Volksunie besliste op 19 april de partijraad voor te stellen een 'definitief oordeel' over de Lambermont-staats hervorming uit te stellen tot het Brussel-deel ervan zou zijn ingevuld. In afwachting daarvan zouden de VU&ID-fracties in de Kamer en de Senaat niet actief deelnemen aan de bespreking van de Lambermont-wetsontwerpen. De partijraad nam op 21 april dat standpunt over. De Volksunie verhoogde daarmee de druk op premier Verhofstadt snel een regeling voor Brussel te vinden.

De Vlaamse Beweging begon intussen druk uit te oefenen op de Vlaamse partijen, inzonderheid de Volksunie. In *De Standaard* deden zestien prominenten op 20 april, onder de titel 'Vlaanderen moet bedanken voor Lambermont', een oproep het akkoord niet goed te keuren. Voorzitter Hugo Portier van het Algemeen Nederlands Zangverbond (ANZ) deed op het Vlaams-nationaal Zangfeest van 22 april een gelijkaardige oproep. Het Vlaams Komitee voor Brussel riep op 23 april de Brusselse Vlamingen op deel te nemen aan de betoging tegen het Lambermontakkoord die op 6 mei in Gent zou worden gehouden, op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging (VVB).

Op de vergadering van de Brusselse Costa van 24 april stelden de Vlamingen voor het aantal Nederlandstalige mandaten in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad tot een vast getal te verhogen door ook de opvolgers zitting te laten nemen. Volgens hen was dat de beste manier om te voorkomen dat het Vlaams Blok de instellingen kon blokkeren. De Franstaligen legden de klemtoon op de uitschakeling van de dubbele meerderheidsregel (een meerderheid in de voltallige vergadering én in elke taalgroep), zeker in de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

De burgemeesters van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel deelden op 24 april mee dat bijna de helft van de inwoners een petitie had ondertekend waarin werd opgeroepen een gemeentelijke volksraadpleging te houden over – in feite : tegen – de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet.

De deelnemers aan de Brusselse Costa kwamen op 25 april alweer niet verder dan het inventariseren van de verschillende voorstellen om een blokkering van de instellingen te voorkomen.

Nadat premier Verhofstadt op 26 april achter de schermen actief was gaan bemiddelen en onder meer, maar vergeefs, getracht had de groep-Bourgeois bij de onderhandelingen te betrekken, kwam er op 27 april eindelijk schot in de zaak. Voorzitter Ducarme legde een voorstel ter tafel dat voorzag in een verhoging van het aantal Vlaamse leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de versoepeling van de regel van de dubbele meerderheid en de toekenning van bijkomende middelen aan de twee gemeenschapscommissies. De CVP en de PSC werden van dan af buiten het overleg gehouden. De onderhandelaars vonden over die punten

Mark Deweerdt

een vergelijk, maar tijdens de nacht liepen de gesprekken vast op de eis van de Vlamingen voor een gewaarborgde Vlaamse vertegenwoordiging in de negentien gemeenten. Het FDF verliet daarop de onderhandelingstafel. De andere partijen onderhandelden op 28 april voort, maar na enkele uren struikelde de hele Brusselse Costa.

Daarop verplaatste het overleg zich naar het federale niveau. In de ambtswoning van de premier onderhandelden premier Verhofstadt, vice-premier Michel, VLD-voorzitter De Gucht en waarnemend VU-voorzitter Borginon vanaf middernacht met een Franstalige delegatie. Nadat de federale regering extra geld op tafel had gelegd, kwam in de vroege ochtend van 29 april een akkoord tot stand. Na de middag kwamen de Brusselse onderhandelaars in het gebouw van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in de Lombardstraat bijeen om het 'Protocol van akkoord over de oplossingen om de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren', het zogenaamde Lombardakkoord, te ondertekenen²⁰. Naast de PSC, die in Brussel in de oppositie zat, weigerden twee regeringspartijen, het FDF en de CVP, hun handtekening te zetten.

Een eerste reeks maatregelen, die bij of na de verkiezingen van 2004 van kracht zou worden, heeft tot doel de vertegenwoordigers van de Brusselse Vlamingen in staat te stellen op een behoorlijke manier aan de parlementaire werkzaamheden deel te nemen. Daartoe zou het aantal zetels in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (BHR) worden verhoogd van 75 naar 89, waarvan 72 (tegenover 64 sinds de verkiezingen van juni 1999) voor de Franse taalgroep en 17 (11) voor de Nederlandse taalgroep. Het aantal zetels in de Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), die bevoegd is voor unicommunautaire aangelegenheden (onderwijs, cultuur, persoonsgebonden zaken) en bestaat uit de leden van de Nederlandse taalgroep van de BHR, zou met (nog eens) vijf worden verhoogd. Het gaat om niet-verkozen kandidaten op de Vlaamse lijsten bij de BHR-verkiezingen. De verdeling van de vijf mandaten zou echter niet gebeuren op basis van de resultaten van die verkiezingen, maar volgens het aantal zetels van de 'moederpartijen' in het Vlaams Parlement (teneinde het Vlaams Blok zo weinig mogelijk van de vijf extra VGC-mandaten te geven). Het 'dubbelmandaat' van zes Vlaamse BHR-leden, die tegelijk lid zijn van het Vlaams Parlement, zou worden afgeschaft. De zes vertegenwoordigers van de Brusselse Vlamingen in het Vlaams Parlement zouden rechtstreeks verkozen worden door de Brusselse kiezers die voor de BHR voor een Vlaamse lijst stemmen. De vervangers van de BHR-gekozenen die minister of gewestelijk staatssecretaris worden en die in de plenaire vergadering (maar niet in de commissies) slechts een raadgevende stem hebben, zouden vanaf 2004 volwaardig parlementslid worden en dus stemrecht krijgen in de plenaire vergadering. De Franstaligen werden voor hun instemming met die maatregelen financieel beloond. De verhoging van de trekkingsrechten van de VGC en de Cocof op de gewestbegroting (20 % voor de VGC en 80 % voor de Cocof), die voor de begro-

²⁰ In het vervolg gebruiken wij de benaming 'Lambermontakkoord' voor het geheel van de afspraken over de vijfde staatsvorming: het Hermesakkoord (5 april 2000), het Lambermontakkoord sensu stricto (16 oktober 2000) en het Lombardakkoord (29 april 2001). Voor de tekst van het Lombardakkoord zie *Parl. Doc.*, Senaat 709/7 (2000-2001), pp. 282-286.

tingsjaren 2000 en 2001 was geregeld, zou worden bestendig. Het bedrag (25 miljoen euro) wordt gekoppeld aan de loonevolutie. Daarbovenop zou de federale overheid vanaf 2002 een bijzondere dotatie van 25 miljoen euro uitkeren, waarvan eveneens 80 % voor de Cocof en 20 % voor de VGC. Dat bedrag zou jaarlijks worden geïndexeerd en aangepast aan de economische groei.

Een tweede pakket maatregelen – het zogenaamde antiblokkeersysteem of ABS – had tot doel de blokkering van de politieke instellingen te voorkomen, meer bepaald te beletten dat het Vlaams Blok, door een meerderheids- of dominante positie in de Nederlandse taalgroep, de werking van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest zou stilleggen.

Lijsten van eenzelfde taalgroep zouden de mogelijkheid krijgen zich bij de verkiezingen voor de BHR met elkaar te verbinden. De 'horizontale apparentering', waarbij twee of meer Vlaamse partijen van elkaars reststemmen kunnen profiteren, zou bij de zetelverdeling nadelig kunnen zijn voor het Vlaams Blok. De ministers en de gewestelijke staatssecretarissen zouden vanaf 2004, in het geval zij niet worden voorgedragen op een lijst die ondertekend is door een volstreekte meerderheid van de leden van de BHR en een volstreekte meerderheid van de leden van elke taalgroep, verkozen worden door een volstreekte meerderheid van de leden van de BHR, op voordracht van de volstreekte meerderheid van de leden van hun taalgroep (in de tot dan vigerende regeling moet enkel de minister-president de volstreekte meerderheid krijgen in de BHR en verkiezen de Vlamingen en de Franstaligen apart hun ministers, met een volstreekte meerderheid in hun respectieve taalgroep). Als er in een taalgroep geen volstreekte meerderheid zou zijn, zou na een maand een tweede voordracht worden gedaan. Dan zouden de ministers en de staatssecretarissen verkozen worden met een volstreekte meerderheid van de leden van de BHR, op voordracht van de volstreekte meerderheid van de leden van de Franse taalgroep of van de Raad van de VGC. Door de hoger vermelde uitbreiding van die Raad met vijf leden, volgens de zetelverhouding in het Vlaams Parlement, zou het aandeel van het Vlaams Blok daarin verwaterd moeten zijn. Een vergelijkbare regeling geldt voor de moties van wantrouwen. Moties van wantrouwen tegen een Franstalig minister zouden, om aangenomen te worden, de volstreekte meerderheid moeten krijgen in de Franse taalgroep van de BHR. Als de motie tegen een Vlaamse minister is gericht, zou ze de volstreekte meerderheid moeten krijgen in de VGC-Raad.

Ten slotte zou de regel van de dubbele meerderheid (voor de wijziging van het reglement en de goedkeuring van bepaalde ordonnanties) versoepeld worden. Als er een meerderheid is in de BHR maar niet in een van beide taalgroepen, zou na een maand een tweede stemming worden gehouden. Dan zou een derde van de stemmen in elke taalgroep volstaan.

Het derde deel van het Lombardakkoord betreft de vertegenwoordiging van de Vlamingen op lokaal niveau. Indien in een gemeente de burgemeester wordt voorgedragen door raadsleden uit de twee taalgroepen, zou de kleinste (dus Nederlandse) taalgroep hetzij een schepen, hetzij het voorzitterschap van het OCMW krijgen. Het akkoord zei niets over de bevoegdheid die de Vlaamse schepen moet krijgen. Een gemeente die een Vlaamse schepen aanstelt, kan gebruik blijven maken van de mogelijkheid haar wettelijk aantal schepenen met

Mark Deweerdt

één te verhogen. Om de gemeenten aan te sporen een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter te verkiezen, zou de federale overheid vanaf 2002 jaarlijks 25 miljoen euro uitkeren aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat het geld zou verdelen onder de gemeenten die een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter hebben. Dat bedrag zou worden verdeeld volgens objectieve criteria en jaarlijks worden geïndexeerd en aangepast aan de groei van het nationaal inkomen²¹.

Ten slotte kregen de Vlamingen een minimale vertegenwoordiging in de politieraden van de vijf politiezones in het Brusselse gewest toegezegd.

CVP-voorzitter De Clerck noemde het 'afkopen' van Vlaamse gemeentelijke mandaten met extra financiële middelen 'onwaardig en verwerpelijk', maar zei dat zijn partij niet van plan was uit de Brusselse gewestregering te stappen. Philippe Moureaux, de sterke man van de PS in Brussel, dreigde ermee het FDF uit de Brusselse regering te zetten indien de partij haar verzet tegen het Lombardakkoord niet zou opgeven.

Het partijbestuur van de Volksunie keurde op 30 april het hele Lambermontakkoord goed met tien stemmen tegen vier, zonder apart over de uitkomst van de onderhandelingen over Brussel te stemmen; Geert Bourgeois, die het Lombardakkoord meteen had afgeschoten, was andermaal niet aanwezig. Op 2 mei kwam de partijraad van de Volksunie in Nazareth (Oost-Vlaanderen) bijeen. Na een lange vergadering stemden 78 van de 147 stemgerechtigde aanwezigen in met het hele Lambermontakkoord; er waren 67 tegenstemmen en twee onthoudingen.

De bepalingen van het Lombardakkoord werden bij het parlement ingediend in de vorm van amendementen op het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht (lijstenverbinding, verhoging van het aantal leden van de BHR van 75 tot 89, verdeling van de 89 zetels van de BHR over en in de twee taalgroepen, wijziging van de bijzonderemeerderheidsregel, aanwijzing van de leden van de gewestregering, vervanging van de leden van de BHR die lid van de regering zijn geworden) resp. het ontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten (extra dotatie aan de gemeenschapscommissies en aan het gewest), een wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen en de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur²² (rechtstreekse verkiezing van de zes Brusselse leden van het Vlaams Parlement, aanwijzing van de vijf bijkomende leden van de Raad van de VGC) en een wetsvoorstel houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het

²¹ In 14 van de 19 gemeenten was er na de gemeenteraadsverkiezingen 8 oktober 2000 een Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter aangesteld. In Sint-Jans-Molenbeek was bij de totstandkoming van het Lombardakkoord nog geen nieuw college gevormd omdat er bij de Raad van State een klacht tegen de verkiezingsuitslag in behandeling was. Oudergem, Sint-Gillis, Sint-Lambrechts-Woluwe en Watermaal-Bosvoorde hadden geen Vlaamse schepen of OCMW-voorzitter.

²² *Parl. Doc.*, Kamer 1247/1 (2000-2001).

Brussels Hoofdstedelijk Gewest²³ (Vlaamse schepen of OCMW-raadsvoorzitter en politieraden).

IV. De parlementaire behandeling van de Lambermont-ontwerpen

Intussen was, op 30 maart, de parlementaire bespreking van de twee Lambermont-wetsontwerpen begonnen. De Kamer behandelde, zoals gezegd, eerst het financieringsontwerp, de Senaat eerst het bevoegdheidsontwerp. De werkzaamheden in de bevoegde commissies kwamen evenwel pas na de totstandkoming van het Lombardakkoord op kruissnelheid.

Uitgekeken werd vooral naar het stemgedrag van de twee FDF-Kamerleden en – vooral – de vier ‘dissidente’ VU-Kamerleden, die het Lombardakkoord onvoldoende vonden en zeiden dat de Lambermont-wetsontwerpen en samenwerkingsakkoorden op een vijftal punten niet beantwoordden aan de afspraken die zij met VLD-voorzitter De Gucht hadden gemaakt. Een belangrijke indicatie was de aanwezigheid van Bourgeois, Brepoels en Van Hoorebeke op de betoging die op 6 mei in Gent op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging werd gehouden²⁴. 4.500 manifestanten (volgens de politie), onder wie delegaties van ontevreden VU-leden, CVP en Vlaams Blok, keurden het Lambermontakkoord af. Uit de deelname van Bourgeois c.s. aan de betoging werd algemeen afgeleid dat zij de Lambermont-wetsontwerpen niet zouden goedkeuren.

De regering begon in de daaropvolgende dagen steeds meer in de richting van de PSC te kijken om de Lambermont-staatshervorming door het parlement te loodsen en een crisis te vermijden. De verwerping van de wetsontwerpen, waardoor de Franse Gemeenschap de broodnodige extra financiële middelen zou mislopen, zou immers niet zonder gevolgen blijven voor de paars-groene coalitie. Aangezien België vanaf 1 juli het EU-voorzitterschap zou waarnemen, wenste de regering een crisis tot elke prijs te vermijden.

Hoewel VLD-voorzitter De Gucht op 7 mei zei dat er niet met de PSC onderhandeld werd of zou worden, waren er aanwijzingen dat er in de politieke coulissen al gesprekken met de Franstalige christen-democraten werden gevoerd. Jean-Marc Nollet (Ecolo), in de Franse gemeenschapsregering bevoegd voor het basisonderwijs, liet op 7 mei verstaan dat de PSC betrokken zou kunnen worden bij de verdeling van het extra geld dat de Franse Gemeenschap door het Lambermontakkoord zou krijgen. PSC-voorzitter Joëlle Milquet hield in publieke verklaringen de boot alsnog af, maar deed de deur nooit helemaal dicht. Ze zei dat het aan de meerderheid was een initiatief te nemen.

Milquet greep de zaak-Sauwens²⁵ aan om op 10 mei fel uit te halen naar de Volksunie en om de regeringspartijen op te roepen afstand te nemen van die partij. Zij noemde dat een voorwaarde voor steunverlening aan het Lambermontakkoord.

²³ Parl. Doc., Senaat 740/1 (2000-2001).

²⁴ De vierde ‘dissident’, Danny Pieters, nam op dat ogenblik deel aan het VRT-programma *De zevende dag*. Ook VU-gemeenschaps senator Chris Vandenbroeke was op de betoging aanwezig.

²⁵ Johan Sauwens had op 10 mei ontslag genomen als minister van de Vlaamse regering na kritiek op zijn aanwezigheid op een bijeenkomst van het Sint-Maartensfonds. Zie in dit Jaarboek : M. DEWEERDT, ‘Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001’, pp. 325-361.

Mark Deweerdt

Milquet zei dat er rekening moest worden gehouden met de amendementen die de PSC in de Kamer en de Senaat op de Lambermont-wetsontwerpen had ingediend. Toezeggingen op het niveau van de Franse Gemeenschap zouden volgens haar niet volstaan om haar partij over de brug te laten komen.

Op 14 mei gaf de raad van de PRL-FDF-MCC-federatie voorzitter Ducarme de opdracht 'samen met andere verantwoordelijken van de Franstalige meerderheidspartijen de nodige contacten te leggen en de nodige onderhandelingen op te starten om een zo breed mogelijke parlementaire steun te verkrijgen voor de hervormingen die de institutionele toekomst en de financiering van de Franse Gemeenschap en het Brussels Gewest moeten garanderen'.

Nog op 14 mei besliste de gemeenteraad van Linkebeek een volksraadpleging te houden over de regionalisering van de Gemeentewet. Vier andere randgemeenten (Kraainem, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem) namen de daaropvolgende dagen eenzelfde beslissing. De gemeenteraad van Drogenbos nam zich voor dat begin juni te doen.

Op 16 mei kreeg de commissie voor de Institutionele Aangelegenheden van de Senaat het spoedadvies van de Raad van State over de 'Brussel-amendementen' op het bevoegdheidsontwerp²⁶. De Raad van State was erg kritisch voor de ontworpen regeling. Volgens het advies zou, op basis van de uitslag van 1999, een Vlaamse zetel in Brussel 3.562 stemmen vertegenwoordigen, een Franstalige 5.086. Die verhouding deed volgens de Raad afbreuk aan de evenredige vertegenwoordiging en kon strijdig zijn met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel en met het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens. Het advies maakte 'ernstig voorbehoud' bij de ontworpen regeling en zei dat 'als geen met de grondwet verenigbare verantwoording kan worden gegeven', een voorafgaande herziening van de grondwet nodig is.

De mogelijke aanwijzing van de Nederlandstalige regeringsleden door de 'uitgebreide' VGC in plaats van de BHR is volgens de Raad van State niet te verzoenen met een aantal grondwettelijke beginselen, omdat de 'uitgebreide' VGC niet als een instelling van het gewest kan worden beschouwd. Voor de uitbreiding van de VGC met vijf leden was volgens de Raad van State een grondwetsherziening nodig. De aanwijzing van de vijf extra leden op basis van de verhoudingen in het Vlaams Parlement strookt bovendien 'niet met het democratische basisprincipe dat voor de aanduiding van een representatief orgaan diegenen instaan die door de beslissingen van dat orgaan geraakt kunnen worden'.

De meerderheidsfracties veegden alle bezwaren van de Raad van State van tafel. Nog in de nacht van 16 op 17 mei keurde de senaatscommissie voor de Institutionele Aangelegenheden het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheids-overdracht goed.

Op 21 mei overlegden de voorzitters van de drie Franstalige regeringspartijen en de PSC een eerste keer formeel over de besteding van het Lambermont-geld van de Franse Gemeenschap. Na de vergadering van het PSC-bureau had voorzitter Milquet nogmaals gezegd dat intrafrancofoon overleg niet zou volstaan om haar partij tot steun aan het Lambermontakkoord te bewegen en dat er ook federale

²⁶ Parl. Doc., Senaat 709/6 (2000-2001).

heronderhandelingen moesten komen. De PSC verhoogde daarmee de druk op de paars-groene coalitiepartners. Tegelijk werden de Franstalige christen-democraten zelf steeds meer onder druk gezet. De Franstalige christelijke onderwijsvakbond waarschuwde op 21 mei in een 'open brief aan de ouders van onze kinderen' voor de gevolgen van de niet-goedkeuring van het Lambermontakkoord. Volgens de bond zouden de leerkrachten hun maandloon van december niet krijgen en dreigde voor drieduizend van hen ontslag.

Op 22 mei keurde de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen het ontwerp van bijzondere wet over de herfinanciering van de gemeenschappen en de verruiming van de fiscale autonomie van de gewesten goed. Het enige FDF-lid stemde met de andere meerderheidsleden voor. De oppositie (CVP, Vlaams Blok en PSC) stemde tegen. Danny Pieters (VU&ID) onthield zich omdat zijn fractie over de zaak verdeeld was.

De Kamercommissie keurde eveneens het wetsvoorstel goed tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 en van de gewone wet van 16 juli 1993, dat enkele bepalingen over Brussel bevatte. Olivier Maingain (FDF) onthield zich.

Op 28 mei kwamen de vier Franstalige partijvoorzitters opnieuw bijeen om te praten over de eisen van de PSC. De voorzitters van de meerderheidspartijen deden twee aanvullende tegemoetkomingen: het BTW-tarief op het bouwen van scholen zou worden verlaagd en de federale overheid zou een herschikking van de schulden van het Schoolgebouwenfonds financieel steunen. Een delegatie van de christelijke vakbond bezocht die dag alle Franstalige partijzetels om op de goedkeuring van het Lambermontakkoord aan te dringen. Ook het secretariaat van het Franstalig katholiek onderwijs drong in een mededeling op de goedkeuring van het Lambermontakkoord aan, om een 'grote sociale crisis' in het onderwijs te voorkomen.

Het partijbestuur van de PSC liet in de vooravond van 28 mei weten dat over het financieringsontwerp te praten viel. Het stelde voor de plenaire stemming in de Kamer te verdagen tot er in de Franse Gemeenschap overeenstemming zou zijn over een ontwerpdecreet dat de partij voldoende waarborgen gaf dat een deel van het Lambermontgeld het vrij, katholiek onderwijs ten goede zou komen.

FDF-voorzitter Maingain, die al geruime tijd zwaar onder druk stond van PRL-zwaargewicht Louis Michel, bevestigde op 28 mei dat hij en zijn partijgenoot Georges Clerfayt het financieringsontwerp zouden goedkeuren.

Nog op 28 mei vernietigde gouverneur Lodewijk De Witte van Vlaams-Brabant, in overleg met de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Paul Van Grembergen, de beslissing van de gemeenteraden van Kraainem, Wezembeek-Oppem en Linkebeek een volksraadpleging te houden over de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet. De Witte zei dat een dergelijke volksraadpleging onwettig was omdat het onderwerp ervan geen gemeentelijke aangelegenheid was.

Na een nieuw voorzittersoverleg in de avond van 28 mei, kwamen op 29 mei experts van de vier Franstalige partijen bijeen om ontwerp teksten over het in de maak zijnde akkoord te schrijven. De meerderheidsfracties pleegden intussen overleg over de eventuele amendering van het financieringsontwerp. Zij beseften

Mark Deweerdt

dat zij niet te ver konden gaan in hun tegemoetkomingen aan de PSC zonder de steun van de 'loyale' VU-Kamerleden te verliezen.

Tijdens het plenaire Kamerdebat over het financieringsontwerp, op 30 mei, waarschuwde waarnemend VU-voorzitter Borginon uitdrukkelijk voor een aanpassing van het Lambermontakkoord. Hij zei dat de Volksunie het akkoord 'niet zonder meer' zou goedkeuren indien zou worden ingegaan op de eisen van de PSC.

PSC-Kamerfractie leider Jean-Pol Poncelet had tijdens het debat scherpe kritiek op het Lambermontakkoord. Hij zei dat het voor de PSC onaanvaardbaar bleef. Voorzitter Milquet zei in de wandelgangen dat de kritiek op het hele Lambermontakkoord sloeg en haar partij in elk geval tegen het bevoegdheidsontwerp zou stemmen.

Terwijl het Kamerdebat aan de gang was, werd er druk overleg gepleegd, onder meer tussen de fractieleiders van de meerderheid en premier Verhofstadt. Tijdens een schorsing van de vergadering in de vooravond kwam het kernkabinet bijeen. Daar werd afgesproken dat de meerderheidsfracties en de PSC vijf amendementen zouden indienen om het financieringsontwerp te verduidelijken en aan te vullen. De vijf amendementen betroffen enerzijds een Franstalige tekstcorrectie en anderzijds enkele preciseringen over het toezicht door het Rekenhof en het Arbitragehof op de uitoefening van de fiscale autonomie door de gewesten; bovendien werd de omschrijving van het begrip 'progressiviteit' (van de personenbelasting) overgebracht van de memorie van toelichting naar het beschikkend gedeelte van het ontwerp van bijzondere wet. Waarnemend VU-voorzitter Borginon zei dat de vijf amendementen het evenwicht van het Lambermontakkoord niet verstoorden.

Nog op 30 mei keurde de Senaat het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht goed. Er waren 47 stemmen voor, 22 stemmen tegen en één onthouding (Roelants du Vivier, PRL).

Op 31 mei keurde de Kamer met de vereiste bijzondere meerderheid de vijf amendementen op het financieringsontwerp goed; de PSC-fractie stemde voor. Als gevolg daarvan werd de stemming over het hele ontwerp van bijzondere wet een week uitgesteld. Het wetsvoorstel met wijzigingen aan de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen, waarvoor een gewone meerderheid volstond, werd probleemloos goedgekeurd.

PSC-voorzitter Milquet ontkende dat haar partij een bocht had genomen en wees erop dat zij nooit de deur helemaal had dichtgeslagen. Zij beklemtoonde dat het bevoegdheidsontwerp 'voorlopig' onaanvaardbaar bleef. 'Als niet wordt ingegaan op de kritiek van de Raad van State en er geen bijkomende garanties komen voor de Franstaligen in de Rand, zullen wij tegenstemmen', zei ze.

De vier VU-'dissidenten' hadden zich bij de stemming over de 'PSC-amendementen' meestal onthouden, maar zeiden dat daar geen conclusies mochten uit getrokken worden en dat hun uiteindelijk stemgedrag nog alle kanten uit kon. De vier stemden wel tegen het Brussel-voorstel.

Het stemgedrag van de PSC lokte bittere reacties uit bij de CVP. Na de tussenkomenst van Poncelet had de CVP-Kamerfractie nog een mededeling verspreid met

het opschrift 'Lambermont is dood', waarin ze vaststelde dat de vereiste bijzondere meerderheid voor de goedkeuring van het ontwerp van bijzondere wet niet voorhanden was. Na de stemming werd er luidop over gesproken de laatste banden met de PSC door te knippen. Een en ander bracht de geplande splitsing van Cepass, de gemeenschappelijke studiedienst van CVP en PSC, in een stroomversnelling²⁷.

De verdaging van de eindstemming over het financieringsontwerp had vooral de bedoeling tijd vrij te maken voor grondige onderhandelingen tussen de Franstalige regeringspartijen en de PSC over het 'Lambermontgeld', de additionele middelen die de Franse Gemeenschap door het Lambermontakkoord zou krijgen. Toppolitici van de vier partijen vergaderden daarover op 1 en 2 juni. Op 3 juni zaten experts van de vier partijen bijeen om een en ander door te rekenen. Op 4 juni, Pinkstermaandag, zetten de partijvoorzitters, bijgestaan door enkele ministers en/of parlementsleden, de onderhandelingen voort. In de ochtend van 5 juni vonden ze een akkoord, dat in de Franstalige pers het Sint-Bonifatiusakkoord (Accord de la Saint-Boniface) werd genoemd. Het voorzag in de verdeling van de additionele middelen die de Franse Gemeenschap in de periode 2002-2010 zou krijgen over een reservefonds ('Fonds pour les générations futures', dat moet voorkomen dat de Franse Gemeenschap op middellange termijn opnieuw bij de federale overheid moet aankloppen voor extra geld²⁸), het onderwijs en andere beleidsdomeinen (cultuur, ...). Het geld voor het onderwijs (6,45 miljard frank of ruim 150 miljoen euro in 2010) zou voor 25 % naar het gemeenschapsonderwijs en voor 75 % naar het vrij en officieel gesubsidieerd onderwijs gaan, meer bepaald om de werkingsmiddelen van het gesubsidieerd onderwijs tegen 2010 op te trekken van minder dan 50 naar 75 % van die van het gemeenschapsonderwijs, zoals al in het Schoolpact (1959) was overeengekomen²⁹. Het Sint-Bonifatiusakkoord bepaalde voorts dat het Schoolgebouwenfonds (voor het vrij en officieel gesubsidieerd onderwijs) tegen 2010 1,5 miljard frank (37,5 miljoen euro) extra zou krijgen. PS, PRL en Ecolo beloofden er bij de federale regering op aan te dringen de schulden van het Schoolgebouwenfonds die vóór 1989 waren aangegaan te herschikken en de BTW-voet voor scholenbouw te verlagen van 21 naar 6 %.

De besturen van de vier partijen keurden het akkoord op 5 juni goed. Milquet herhaalde dat de steun van haar partij aan het financieringsontwerp allerm minst betekende dat de PSC ook het bevoegdheidsontwerp zou goedkeuren. In het Sint-Bonifatiusakkoord stond evenwel dat het akkoord enkel geldig was als de twee ontwerpen van bijzondere wet in beide kamers goedgekeurd zouden worden. Milquet zei dat het premier Verhofstadt toekwam de daartoe vereiste bijzondere meerderheid tot stand te brengen en tegenover de PSC een 'gebaar' te stellen. Ze

²⁷ Cepass werd per 31 december 2001 gesplitst. Voorlopig bleef het gemeenschappelijke tijdschrift behouden.

²⁸ Volgens Hervé Hasquin, de minister-president van de Franse Gemeenschap, werd het reservefonds opgericht 'omdat wij nooit meer als bedelaars naar onderhandelingen met de Vlamingen willen gaan' (*De Standaard* 8 aug. 2001).

²⁹ In Vlaanderen was een gelijkaardige inhaalbeweging bezig ingevolge het Polderakkoord en het Tivoli-akkoord uit 1997.

Mark Deweerdt

noemde in dat verband de ratificatie van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden³⁰ en de verdaging van de regionalisering van de Gemeentewet tot na de herziening van grondwetsartikel 162. In de pers werd in die dagen gemeld dat de regering de mogelijkheid van de ondertekening van het Kaderverdrag onderzocht, maar berichten in die zin werden door de regering ontkend.

Zonder verrassing keurde de Kamer op 6 juni met de vereiste bijzondere meerderheid het geamendeerde financieringswetsontwerp goed. CVP, Vlaams Blok en de vier 'dissidente' VU'ers stemden tegen. De PSC en het enige FN-Kamerlid onthielden zich. De andere Kamerleden stemden voor.

Op 6 juni meldde *Het Nieuwsblad* in zijn Brusselse editie dat de burgemeesters van de zes randgemeenten beslist hadden de volksraadpleging over de regionalisering van de Gemeentewet te schrappen. De petitie waarin 22.000 inwoners van de zes gemeenten op een dergelijke volksraadpleging aandrongen, gingen zij later (12 juni) overhandigen aan premier Verhofstadt.

Op 7 juni zei premier Verhofstadt in de Kamer, in antwoord op een vraag van Gerolf Annemans (Vlaams Blok), dat hij geen enkel verband zag tussen het Kaderverdrag en 'de goedkeuring van de bijzondere wetten' en dat hij zeker niet van plan was een verband te leggen tussen 'dit dossier [het Kaderverdrag] en andere dossiers'.

In de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen riep Jean-Jacques Viseur (PSC) de regering op 12 juni op het Minderhedenverdrag te ondertekenen en te ratificeren. Hij vroeg ook de garantie dat de Gemeentewet pas na een grondwetsherziening zou worden geregionaliseerd. Zo lang aan die voorwaarden niet was voldaan, kon Viseur 'onmogelijk ingaan op de vraag van mijn vrienden mij bij de stemming te onthouden'. Borginon (VU) zei dat de ondertekening van het Kaderverdrag de steun van zijn partij aan het Lambermontakkoord op de helling zou zetten.

Op 14 juni keurde de Senaat het wetsvoorstel goed houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Le Soir schreef op 18 juni dat de paars-groene regering de kandidatuur steunde van PSC-Kamerfractieleider Poncelet voor de functie van directeur strategie en internationale relaties van de Europese Ruimtevaartorganisatie (European Space Agency, ESA). In de pers werd de steun in verband gebracht met de op til zijnde stemming over het bevoegdheidsontwerp, maar PSC-voorzitter Milquet ontkende dat er sprake was van een 'deal'. Poncelet werd al op 20 juni door de Raad van de ESA benoemd.

³⁰ België had het Kaderverdrag uit 1995, dat in de eerste plaats bedoeld was om minderheden te beschermen in de Centraal- en Oost-Europese landen die na 1989 tot de Raad van Europa waren toegetroten, nog niet ondertekend, laat staan geratificeerd. De Vlaamse partijen wilden maar met de ondertekening en ratificatie instemmen indien zou worden bepaald dat er in België, op de Duitstalige gemeenschap na, geen nationale minderheden zijn. De Franstalige partijen zagen in het Kaderverdrag een middel om de rechten van de Franstaligen in de Vlaamse Rand van Brussel te versterken en uit te breiden.

In de nacht van 19 juni keurde de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming der Instellingen het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht goed, met tien stemmen voor, vier tegen (Vlaams Blok, CVP en PSC) en één onthouding (FDF). De regering ging er nog altijd van uit dat de PSC tegen de stemming in de plenaire vergadering zou bijdraaien. PS-voorzitter Di Rupo herinnerde de PSC eraan, dat het vrij onderwijs maar extra geld zou krijgen indien ook het bevoegdheidsontwerp werd goedgekeurd.

De Standaard schreef op 25 juni dat er in de regering teksten circuleerden over de ratificatie van het Minderhedenverdrag van de Raad van Europa, meer bepaald over het voorbehoud dat België zou formuleren.

Op 26 juni beslisten de meerderheidsfracties in de Kamer een wetsvoorstel dat de PSC had ingediend tot oprichting van een Brussel-fonds gedeeltelijk over te nemen in een eigen wetsvoorstel³¹. Om zijn hoofdstedelijke en internationale functie te ondersteunen, krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest jaarlijks een dotatie van de federale overheid van 75 miljoen euro (3 miljard frank). Kredieten die op het einde van het jaar niet gebruikt worden, gaan verloren. Door de oprichting van een fonds waarin de dotatie wordt gestort, zouden de niet-gebruikte kredieten behouden blijven en later gebruikt kunnen worden. VLD-Kamerfractie leider Hugo Coveliers noemde de overname van het idee een 'geste' tegenover de PSC. Het voorstel van de PSC om de Brussel-dotatie te verhogen, namen de meerderheidsfracties echter niet over.

In het vooruitzicht van de stemming in de plenaire Kamer werd op 27 juni druk overlegd. De commissie voor de Herziening van de Grondwet besprak op een draffe het wetsvoorstel over het Brussel-fonds. Coveliers zei dat een ratificatie van het Minderhedenverdrag 'bespreekbaar' was, op voorwaarde dat ze geen afbreuk zou doen aan de taalwetgeving. Omstreeks 19.30 uur kwamen vertegenwoordigers van de Franstalige regeringspartijen en de PSC bijeen op de partijzetel van de PS om de voorwaarden voor de ratificatie van het Minderhedenverdrag te bespreken. Zij stonden in verbinding met vertegenwoordigers van de Vlaamse regeringspartijen die samen met premier Verhofstadt op diens kabinet vergaderden. Het Franstalige topperleg werd omstreeks 2.30 uur in de ochtend van 28 juni afgebroken. Een delegatie van de Franstalige regeringspartijen trok naar het kabinet van de premier voor verder overleg met de Vlamingen. Omstreeks 7 uur vonden zij een vergelijk, dat twee uur later door het kernkabinet werd bekrachtigd. Na een onderhoud met premier Verhofstadt zei PSC-voorzitter Milquet dat de PSC niet tegen het bevoegdheidsontwerp zou stemmen en dat de premier een verklaring zou afleggen 'die historisch is voor iedereen'.

Omstreeks 13 uur kondigde Verhofstadt op een persconferentie aan dat België het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van de nationale minderheden zou ondertekenen, met het voorbehoud dat de toepassing ervan 'geen afbreuk doet aan de grondwettelijke bepalingen, garanties of beginselen en evenmin aan de wetgevende normen die op het ogenblik het taalgebruik regelen'. Voorts zou België laten noteren 'dat het begrip nationale minderheid zal gedefi-

³¹ .Wetsvoorstel tot oprichting van een Fonds ter financiering van de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel en tot wijziging van de organieke wet van 27 december 1990 houdende oprichting van begrotingsfondsen, *Parl. Doc.*, Kamer 1318/1 (2000-2001).

Mark Deweerdt

nieerd worden door de interministeriële conferentie voor het buitenlands beleid'. Verhofstadt beklemtoonde dat de ratificatie van het Kaderverdrag een zaak was van de parlementen.

In de Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet werd op 28 juni het wetsvoorstel over het Brussel-fonds goedgekeurd. Minister van Begroting Vande Lanotte zei dat, indien de budgettaire situatie dat toestaat, de Brussel-dotatie vanaf 2002 verhoogd kon worden.

Na een marathondebat, dat op 27 juni om 10 uur was begonnen en waarin het Vlaams Blok fors had gefilibusterd, keurde de Kamer om 1.30 uur in de ochtend van 29 juni het ontwerp van bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht goed. De meerderheidsfracties en vier VU-Kamerleden stemden voor, er waren 41 tegenstemmen (CVP, Vlaams Blok, vier VU'ers en het enige FN-Kamerlid) en 12 onthoudingen (PSC en FDF).

De Kamer keurde ook het wetsontwerp goed houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, alsook het wetsvoorstel over de oprichting van het Brussel-fonds³².

Een voorstel van bijzondere wet om in de pas goedgekeurde bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht enkele uitzonderingen te voorzien op de federaal gebleven bevoegdheid voor de politie³³, haalde niet de vereiste bijzondere meerderheid omdat de PSC tegenstemde.

Anderhalf uur na de stemmingen in de Kamer keurde de Senaat, die de uitkomst daarvan had afgewacht, op zijn beurt met de vereiste bijzondere meerderheid het financieringsontwerp goed.

Het door de Kamer overgezonden ontwerp met de wijzigingen aan de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen, kreeg op 12 juli de instemming van de Senaat.

V. Het statuut van de Duitstalige Gemeenschap

In de schaduw van de verruiming van de beleidsbevoegdheid en de fiscale autonomie van de gewesten en de herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap werd bij de vijfde staatshervorming ook het statuut van de Duitstalige Gemeenschap aangepast.

De twee Lambermontwetten zelf veranderden weinig aan de rechtspositie van de Duitstalige Gemeenschap. De bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende de overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen wees, wat de gemeenten van het Duitse taalgebied betreft, de organieke wetgeving voor de ondergeschikte besturen toe aan het Waalse Gewest, inclusief de organisatie en de uitoefening van het gewoon administratief toezicht, die voordien een bevoegdheid van de federale overheid waren. Een *standstill*-clausule garandeert

³² Het wetsvoorstel over het Brussel-fonds werd door de Senaat niet geëvoceerd.

³³ Voorstel van bijzondere wet tot wijziging van artikel 6 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *Parl. Doc.*, Kamer, 1278/1 (2000-2001). Het ging om bepaalde aspecten van de materiële openbare orde en de niet-permanente politie. Het ging om bepaalde aspecten van de materiële openbare orde en de niet-permanente politie van het wegverkeer waarvoor de gemeenten bevoegd zijn, waarvoor de algemene regelgeving van de federale overheid naar de gewesten zou worden overgeheveld.

het behoud van de taalfaciliteiten voor de Duitstalige inwoners van Malmédy en Waimes, twee gemeenten die tot het Franse taalgebied behoren.

De bijzondere wet van 13 juli 2001 tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten ontnam aan de Duitstalige Gemeenschap de opbrengst van het kijk- en luistergeld. Aanvankelijk wilde de regering een uitzondering maken op de regionalisering van het kijk- en luistergeld, en de Duitstalige Gemeenschap als enige van de drie gemeenschappen er de volledige bevoegdheid voor geven, maar de Raad van State zag daar een schending in van het gelijkheidsbeginsel. De regering volgde het advies en stelde een compensatie in het vooruitzicht voor het inkomstenverlies dat de Duitstalige Gemeenschap door het wegvallen van het kijk- en luistergeld zou lijden, naar analogie met de regeling voor de andere gemeenschappen.

Ter uitvoering van de bepalingen van het Lambermontakkoord die betrekking hadden op de Duitstalige Gemeenschap diende de regering op 14 juni 2001 bij de Senaat een wetsontwerp in tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap³⁴. Het had hoofdzakelijk betrekking op de financiering van de Duitstalige Gemeenschap, haar bevoegdheden en de samenstelling van haar regering.

Naar analogie met de herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap voerde het wetsontwerp voor de Duitstalige Gemeenschap een specifieke regeling in, die rekening houdt met het aantal leerlingen in de scholen van het Duitse taalgebied³⁵. De dotatie die jaarlijks op de rijksbegroting wordt uitgetrokken, zou vanaf het begrotingsjaar 2002 tot en met het begrotingsjaar 2011 jaarlijks worden verhoogd. Het deel van de dotatie dat nog niet aan de economische groei was gekoppeld, zou vanaf het begrotingsjaar 2007 aangepast worden aan 91 % van de reële groei van het BNI. De bijkomende dotatie zou gelijk zijn aan 0,715 % van de bijkomende dotatie die de twee andere gemeenschappen in hetzelfde begrotingsjaar ontvangen. Het percentage stemt overeen met het aandeel van het aantal leerlingen van de Duitstalige Gemeenschap in het totale aantal leerlingen van de drie gemeenschappen tijdens het schooljaar 2001-2002.

Het parallellisme met het herziene financieringsstelsel van de twee andere gemeenschappen werd verder doorgetrokken door vanaf 2002 aan de Duitstalige Gemeenschap 0,8428 % van de over de gemeenschappen te verdelen winst (27,44 %) van de Nationale Loterij toe te kennen.

Ten slotte zou de Duitstalige Gemeenschap, zoals de twee andere gemeenschappen, een dotatie krijgen ter compensatie van het middelenverlies dat ze lijdt door de regionalisering van het kijk- en luistergeld. Het basisbedrag ervan is het gemiddelde van de opbrengst van het kijk- en luistergeld in de Duitstalige Gemeenschap in de periode 1999-2001, en wordt jaarlijks geïndexeerd.

³⁴ *Parl. Doc.*, Senaat, 783/1 (2000-2001).

³⁵ De wet van 22 december 2000 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* van 19 januari 2001) had de 'onderwijsdotatie' aan de Duitstalige Gemeenschap structureel verhoogd, door in het basisbedrag de nataliteitsevolutie sinds 1988 voor 80 % te verrekenen en door de dotatie vanaf het begrotingsjaar 2001 voor 80 % te koppelen aan de evolutie van het aantal min-18-jarigen.

Mark Deweerdt

Wat de bevoegdheden betreft, bepaalde het wetsontwerp dat de Duitstalige Gemeenschap, zoals de andere gemeenschappen en gewesten, bij decreet een eigen regeling zou kunnen uitwerken voor de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap, voor de controle op de regeringsmededelingen van de Duitstalige gemeenschapsregering en voor de aanvullende financiering van de politieke partijen.

Verder voorzag het ontwerp in de mogelijkheid het aantal leden van de Duitstalige gemeenschapsregering van drie naar vijf te verhogen. De federale regering wees er in de memorie van toelichting op, dat de taken van de regering van de Duitstalige Gemeenschap verruimd waren ingevolge de uitoefening van bevoegdheden van het Waalse Gewest, conform grondwetsartikel 139³⁶.

De Senaat keurde het wetsontwerp, zonder veel discussie, op 12 juli ongewijzigd goed. In de Kamer werd het, na een wat grondiger debat maar zonder amendering, op 13 december goedgekeurd. De wet werd op 7 januari 2002 bekrachtigd en op 1 februari 2002 in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd. Ze trad retroactief in werking op 1 januari 2002.

VI. Verdere ontwikkelingen³⁷

De aangekondigde ondertekening van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van de nationale minderheden veroorzaakte deining in de Brusselse gewestregering die, zoals de andere gewest- en gemeenschapsregeringen, daar een mandaat voor diende te geven. CVP-minister Chabert maakte tijdens de regeringsvergadering van 28 juni voorbehoud en deelde dat nog dezelfde dag mee in een brief aan minister-president de Donnea. In de notulen van de vergadering werd aanvankelijk vermeld dat de beslissing 'verdaagd' was, maar daags nadien doken er nieuwe notulen op, waarin stond dat de Brusselse regering federaal minister van Buitenlandse Zaken Michel mandateerde om het Kaderverdrag te ondertekenen. Op 2 juli deelde Chabert in een brief aan minister Michel mee, dat hij – Michel – van de Brusselse gewestregering geen mandaat had gekregen om het verdrag te ondertekenen.

Op 5 juli keurden vier van de vijf ministers van de Brusselse regering de notulen van de vergadering van 28 juni goed. De opmerking van Chabert, dat de Brusselse regering bij consensus moet beslissen en er over de ondertekening van het Kaderverdrag geen consensus was, maakte geen indruk op zijn collega's. CVP-Kamerfractie leider Yves Leterme zei aan *De Financieel-Economische Tijd* (7 juli) dat zijn partij dat niet 'blauw-blauw kan laten'. Nadat minister-president de Donnea

³⁶ Grondwetsartikel 139 bepaalt dat de Raad van de Duitstalige Gemeenschap en de Waalse Gewestraad, in onderlinge overeenstemming en elk bij decreet, kunnen beslissen dat de Raad en de regering van de Duitstalige Gemeenschap in het Duitse taalgebied geheel of gedeeltelijk bevoegdheden van het Waalse Gewest uitoefenen. In toepassing van dat artikel had het Waalse Gewest de uitoefening van zijn bevoegdheid voor monumenten en landschappen en het tewerkstellingsbeleid aan de instellingen van de Duitstalige Gemeenschap overgedragen.

³⁷ Wij beperken ons hoofdzakelijk tot de ontwikkelingen tot eind 2001. De verdere evolutie zal worden behandeld in het 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2002' in het Politiek Jaarboek 2002 van *Res Publica*.

op 12 juli in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad had verklaard dat Chabert niet had ingestemd met de ondertekening van het Kaderverdrag, besliste de CVP dat haar minister zijn portefeuille kon behouden.

In het Vlaams Parlement zei minister-president Patrick Dewael op 4 juli dat de Vlaamse regering in de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid het standpunt zou verdedigen dat door de vorige Vlaamse regering (onder leiding van Luc Van den Brande) was ingenomen, met name dat er in België, op de Duitstalige gemeenschap na, geen nationale minderheden zijn. De Interministeriële Conferentie zou de kwestie pas in februari 2002 een eerste keer bespreken.

Op 31 juli ondertekende minister van Buitenlandse Zaken Michel namens het Koninkrijk België het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden. Zoals was overeengekomen, tekende België in een interpretatieve verklaring voorbehoud aan. De tekst daarvan luidt: 'Het Koninkrijk België verklaart dat de toepassing van het Kaderverdrag geen afbreuk doet aan de grondwettelijke bepalingen, garanties of beginselen, en evenmin aan de wetgevende normen die op het ogenblik het taalgebruik regelen. Het Koninkrijk België verklaart dat het begrip nationale minderheid zal gedefinieerd worden door de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands beleid'.

Van 3 tot 7 september kwam het Zwitserse parlamentslid Lili Nabholz-Haidegger, na voorbereidende bezoeken op 12 en 23 juni, in opdracht van de Raad van Europa een onderzoek instellen naar de bescherming van de minderheden in België. Dat gebeurde op verzoek van FDF-kamerlid Georges Clerfayt en 36 andere Franstalige leden van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. Clerfayt had aangevoerd dat België geen gevolg had gegeven aan de aanbevelingen in het rapport-Columberg uit 1998, inzonderheid de ratificatie van het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden, en had gewezen op de gewijzigde situatie die zou ontstaan door de regionalisering van de Gementewet. Aan het einde van haar bezoek riep Nabholz België op het Kaderverdrag te ratificeren. De Raad van Europa zou haar rapport pas in de lente 2002 behandelen.

VU-Kamerlid Geert Bourgeois deelde op 29 augustus mee, dat hij vernomen had dat de Costa 'in alle stilte wordt afgeschaf't. De secretariaatsmedewerkers van de twee covoorzitters hadden een ontslagbrief gekregen, met een opzegperiode tot 31 oktober, waarin verwezen werd naar 'de feitelijke beëindiging van de werkzaamheden van de Costa', die volgens het regeerakkoord nochtans een permanent overlegorgaan zou zijn. Costa-covoorzitter Patrik Vankrunkelsven bevestigde dat de werkzaamheden van de Costa vroegtijdig stopgezet werden, zonder dat alle doelstellingen gerealiseerd waren. Hij schreef dat vooral toe aan de verdeeldheid aan Vlaamse zijde, inzonderheid in zijn eigen partij, de Volksunie.

Op 18 oktober keurde de Kamer het wetsvoorstel goed dat Jean-Pol Poncelet (PSC) op 30 mei had ingediend om het BTW-tarief voor werken aan schoolgebouwen te verlagen van 21 tot 6%³⁸. Omdat gebleken was dat een dergelijke maatregel strijdig

³⁸ *Parl. Doc.*, Kamer 1276/1 (2000-2001).

Mark Deweerdt

zou kunnen zijn met de Europese regelgeving, amendeerde de PSC haar voorstel. Volgens de goedgekeurde tekst³⁹ wordt de overdracht van onroerende goederen uitsluitend bestemd voor onderwijs aan de inrichtende overheden van het gemeenschaps- of het gesubsidieerd onderwijs en patrimoniale vzw's die schoolgebouwen beheren vrijgesteld van registratierechten. Die vzw's hoeven ook geen taks tot vergoeding der successierechten te betalen.

Met het oog op de uitvoering van de bijzondere wetten van 13 juli 2001, inzonderheid de overheveling van federale diensten en ambtenaren naar de gewesten, werden verscheidene werkgroepen opgericht waarin federale en regionale kabinetsmedewerkers en ambtenaren de feitelijke regionalisering voorbereidden. Hoewel beide wetten op 1 januari 2002 van kracht werden, werd overeengekomen de regionalisering van de buitenlandse handel tegen 1 juli 2002 en van het landbouwbeleid tegen 1 oktober 2002 af te ronden. Intussen zouden de bevoegde ministers van de gewestregeringen wel de verantwoordelijkheid voor het gevoerde beleid dragen.

Eind 2001 was nog geen enkel van de samenwerkingsakkoorden die in maart in het Overlegcomité waren goedgekeurd, door de betrokken parlementen bekrachtigd. Over de Plantentuin in Meise, het eurovignet en de belasting op de inverkeerstelling van leasingwagens was nog steeds geen samenwerkingsakkoord gesloten.

Verscheidene politieke partijen (CD&V, Vlaams Blok, N-VA en PSC), enkele organisaties (onder meer het Vlaams Komitee Brussel), de burgemeesters van de zes randgemeenten en een groep Franstalige Brusselaars hadden intussen aangekondigd dat zij bij het Arbitragehof beroep zouden aantekenen tegen onderdelen van de Lambermont-wetgeving. De termijn daarvoor liep tot begin februari 2002.

³⁹ Wet van 5 december 2001 tot wijziging van artikel 161, 1°, van het Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten en artikel 149 van het Wetboek der successierechten (*Belgisch Staatsblad* van 19 december 2001, tweede uitgave).

Bijlage : de Lambermont-wetten

De vijfde staatshervorming is geregeld in twee bijzondere en vier gewone wetten :

- De bijzondere wet van 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en de gemeenschappen (*Belgisch Staatsblad* 3 augustus 2001).
- De bijzondere wet van 13 juli 2001 tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten (*Belgisch Staatsblad* van 3 augustus 2001).
- De wet van 13 juli 2001 houdende diverse institutionele hervormingen betreffende de lokale instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (*Belgisch Staatsblad* van 31 augustus 2000, tweede uitgave).
- De wet van 10 augustus 2001 tot oprichting van een Fonds ter financiering van de internationale rol en de hoofdstedelijke functie van Brussel en tot wijziging van de organieke wet van 27 december 1990 houdende oprichting van begrotingsfondsen (*Belgisch Staatsblad* van 18 september 2001).
- De wet van 7 januari 2002 tot wijziging van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* van 1 februari 2002).
- De wet van 22 januari 2002 tot wijziging van de wet van 12 januari 1989 tot regeling van de wijze waarop de Brusselse Hoofdstedelijke Raad wordt verkozen en de gewone wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur (*Belgisch Staatsblad* van 26 februari 2002, tweede uitgave).

*
* *

De foto op de kaft van het Jaarboek toont de vier Franstalige partijvoorzitters op 5 juni 2001 op Hertoginnedal in Brussel, bij de ondertekening van het akkoord dat voorzag in de verdeling van de bijkomende middelen die de Franse Gemeenschap als gevolg van het Lambermontakkoord zou krijgen. Door het akkoord tussen de partijvoorzitters liet de PSC haar verzet tegen het Lambermontakkoord varen. De foto toont van links naar rechts : Daniël Ducarme (PRL), Joëlle Milquet (PSC), Elio Di Rupo (PS) en Jacques Baudouin (een van de drie federale secretarissen van Ecolo).

© Foto : Belga